

STUDIU ISTORIC
COMUNA SĂLCIOARA, JUDEȚUL IALOMIȚA

Locul și data realizării documentării: București, 2018

Documentație realizată de SC ARIA URBANA SRL

Consultanti științifici :

Dr. Mihaela IACOB expert bunuri culturale mobile/ arheolog expert

Dr. Ruxandra Nemțeanu, expert în domeniul protejării monumentelor istorice

CUPRINS

Capitolul I	Cadrul natural al comunei Sălcioara	5
Capitolul II	Evoluția istorică a teritoriului comunei Sălcioara	7
Capitolul III	Hărți și planuri istorice care cuprind teritoriul comunei Sălcioara	23
Capitolul IV	Obiective culturale de interes de pe teritoriul comunei	25
Capitolul V	Evoluția istorico-arhitecturală a comunei Sălcioara	31
Recomandări		41
Bibliografie		43
Planșe		45

CAPITOLUL I

CADRUL NATURAL AL COMUNEI SĂLCIOARA

Comuna Sălcioara

Comună este situată în partea central-sudică a județului Ialomița; este alcătuită din satele Sălcioara și Rași (3 km spre E).

Vecini:

la Nord – comuna Munteni-Buzău și Balaciu

la Vest – comuna Axintele

la Est – comuna Ciochina

la Sud – orașul Lehliu-Gară și com. Lehliu (jud. Călărași)

Suprafața comunei este de 5926 ha.

Așezare:

Comuna se află în județul Ialomița – la limita dintre acesta și județul Călărași. Ialomița este un județ de stepă (Bărăgan), în S-E Munteniei, la întorsura Dunării. Cea mai mare parte a județului are aspectul de câmp înalt și uscat (Bărăganul propriu-zis) cuprins între Dunăre și Ialomița, adică încadrat între zone umede și joase (lunci și bălți). Câmpia Bărăganului propriu-zis este, în general, foarte neted; către Dunăre coboară în mai multe trepte (terase) și e tăiat de câteva văi scurte, care înlesnesc coborârea spre baltă; spre râul Ialomița e neregulat, vâlurat și mai înalt, din cauza dunelor pe care le-a construit aici Crivățul, din aluviunile nisipoase ale râului vecin.

Comuna se încadrează, din punct de vedere geografic, Bărăganului Lehliului, iar pe limita de N. se învecinează cu Lunca Ialomiței.

Geologic, în lunca Ialomiței sunt depozite aluviale holocene, iar în restul teritoriului sunt depozite lessoidale și nisipoase pleistocene. Altitudinea variază între 35 și 77 m. Malul drept al Ialomiței are caracter de coastă, dominând cu 30 m lunca acesteia. În cuprinsul coastei se află o serie de ravene, cu mici alunecări de teren. La baza acestei coaste, lângă vechea vatră a satului Rași este un mic lac de luncă. În SV teritoriului există valea Sălcioarei, abia schițată. Râul Ialomița limitează spre N teritoriul comunei. Apele freatice, situate la 3-20 m adâncime, au caracter bicarbonat-clorurat, Primul foraj hidrogeologic a fost făcut în 1965.

Relief. Hidrografie. Climă:

Clima: Clima județului Ialomița este de tip pontic, foarte secetoasă (sub 500 mm precipitațiuni anuale) și cu contraste puternice de temperatură între iarnă și vară (26° – 27°). Crivățul, vântul dominant în tot timpul anului.

Temperatura medie anuală este de 10,5-11° C, iar precipitațiile însumează 450-500 mm/an.

Apele: Pe teritoriul județului, apele cele mai importante sunt Ialomița și Dunărea, cu bălțile ei, Iezerul, Călărași, Boianul. Văile scurt, afluate ale Ialomiței pe stânga, se termină în mici limane, unele dintre ele sărate (Amara, Fundata). Același lucru se poate spune și despre afluenții Dunării (Gălmățuiul, Mostiștea). În câmpia înaltă apa se găsește la mare adâncime (20-30 m).

Râul Ialomița limitează spre N teritoriul comunei. Apele freatice, situate la 3-20 m adâncime, au caracter bicarbonat-clorurat. Primul foraj hidrogeologic a fost făcut în 1965.

Vegetație:

Cu excepția marginii estice unde se mai întâlnesc pâlcuri de stejari protejați de brâuri de salcâmi, cea mai mare parte a județului era, la 1938, o "stepă de păiaose": graminee dominante în asociație cu plante spinoase (ciulini, scaeți, centauree), pelinuri, lumânărică, euforbii (laptele cucului), cucută¹.

Vegetația are caracter silvostepic; păduri sunt în lunca Ialomiței, dar și pe Bărăgan (Odaia Călugărului).

Căi de comunicație

Principala cale de comunicație este șoseaua județeană DJ201B, care leagă comuna Sălcioara de orașul Lehliu Gară spre sud și, spre est, de satele Rași, Orezu, Ciochina, și mai departe prin DN 2A spre Slobozia. Legătura cu București se realizează prin Legliu Gara, fie pe calea ferată (gărilor Lehliu și Sărățuica se află la 13 km distanță fiecare), fie pe Autostradă (A2).

"Bărăganul a fost întotdeauna locul de transhumanță către bălțile Ialomiței și Brăilei și Dobrogra a oierilor brașoveni sau făgărășeni; drumul călca odinioară partea de sus a județului, trecând prin "Cetatea de Floci" – locul unde oierii își valorificau lâna – vechiu vad la Dunăre, azi în ruină. Aceste transhumanțe deveneau de multe ori popasuri mai îndelungi și statorniciri în așezări de sate"².

¹ *Enciclopedia României*, II. Țara Românească (coord. D. Gusti), București, 1938, p. 235.

² *Enciclopedia României*, II....p. 235.

CAPITOLUL II

EVOLUȚIA ISTORICĂ A TERITORIULUI COMUNEI SÂLCIOARA

Istoria județului Ialomița

Condițiile naturale propice de care dispune zona aferentă județului Ialomița au determinat ca acest teritoriu să fie o străveche vatră de locuire și cultură românească.

Dovezile arheologice din timpuri imemorabile și, mai târziu, documentele scrise au permis identificarea următoarelor repere cronologice din istoria ținuturilor Ialomiței :

Epoca veche (paleoliticul, neoliticul, epoca bronzului și epoca fierului) este reprezentată prin numeroase descoperiri arheologice de la Piscul Crăsani, Orașul de Floci, Dridu, Bordușani, Slobozia, Fetești, Amara, Bora, Miloșești, Bordușelu, Copuzu, Căzănești, Ciulnița, Malu Roșu, Fierbinți, Platonești, Coșereni care aduc mărturia unei unor culturi specifice (uneltele din silex, piatră șlefuită, vase și figurine zoomorfe, statuete și vase de lut incizate sau pictate cu grafit alb sau roșu, unelte agricole primitive) și a ocupațiilor populației (agricultura, creșterea animalelor, olărit, aveau legături și schimburi culturale cu lumea heladică și miceniană) ce constituia un ansamblu unitar din punct de vedere al trăsăturilor materiale, etnice, culturale și spirituale.

Cultura geto-dacă este rezultatul îmbinării factorului cultural local cu influențe externe din lumea greacă, scitică, tracică, celtică, illirică și romană. În județul Ialomița prezența populației scitice este dovedită de descoperirile făcute în localitățile Hagieni, Ograda, Făcăeni, Gheorghe Doja și Maia Maltezi. O comunitate scitică, cunoscută sub numele de napcii, a existat și în Bărăgan, fiind asimilată de populația geto-dacică superioară numeric și cultural.

Triburile geto-dacice din zonă au avut strânse legături cu tracii din dreapta Dunării, dar mai ales cu grecii de pe malul Pontului Euxin: Histria, Callatis și Tomis. La Piscul Crăsani au fost găsite peste 40 de amfore provenind din Thosos, Rhodos și Eridos, iar cele de la Țândărei și Făcăeni sunt aduse din Heraclea Pontică.

Cercetările arheologice efectuate în județul Ialomița au pus în evidență existența a 48 de așezări getice situate pe cursul principalelor ape curgătoare: Ialomița, Prahova, brațul Borcea, precum și în jurul lacurilor Dridu, Fundața, Amara și Strachina, etc. care au oferit cadrul fizico-geografic propice dezvoltării vieții sociale, economice și culturale.

Cetatea geto-dacică fortificată de la Piscul Crăsani, situată pe malul drept al râului Ialomița, pe un pînten de deal, între satele Copuzu și Crăsani din comuna Balaciu, înconjurată de râpe adânci pe trei laturi care o făceau greu de cucerit, a

cunoscut o puternică înflorire în sec. II - I î. Hr., când au apărut și s-au dezvoltat în jurul cetății : așezări civile cu un bogat inventar agricol, casnic și meșteșugăresc și a avut o contribuție importantă realizarea statului geto-dac centralizat și independent condus de Burebista.

Un loc aparte îl ocupă altarul de la Piscul Crăsani, ceramică de o mare bogăție de forme, ornamente și morminte.

Cultura Dridu. După cucerirea Daciei de către romani continuitatea de locuire pe aceste meleaguri este atestată de descoperirile de la Fierbinți - Tîrg, Luciu și Vlădeni. Populația daco-română și apoi românească a lăsat aici urme deosebit de caracteristice la Dridu, centrul culturii cu același nume (sec. VIII - XI), fapt ce demonstrează nivelul de dezvoltare social-economică al populației din spațiul Bărăganului Ialomițean.

Pentru perioada feudalismului timpuriu (sec. VI - XIV) au fost semnalate, în urma cercetărilor, 30 de așezări, printre care amintim: Dridu, Orașul de Floci (1431), Alexeni (1431), Stelnica, Bordușani, Făcăeni, Vlădeni, Frățilești (1467), Slobozia (1514), Fetești (1528), ș.a.

Orașul de Floci, prima capitală a Ialomiței, devine în sec. XVI - XVII un important centru economic, politic și cultural al Țării Românești. Aici s-a născut în anul 1558, cum consemnează cronica lui Radu Popescu, cel ce avea să fie numit Mihai Viteazul, unificatorul celor trei provincii românești: Țara Românească, Moldova și Ardealul.

În feudalismul dezvoltat târziu din secolele XVI - XVIII văile Ialomiței și Dunării cunosc o intensă populare și astfel apar așezările de la Fetești, Slobozia, Urziceni, Țândărei, Bora, Broșteni, Ciulnița, Sărățeni, Buești, Bărbulești, Armășești, Bordușani, Piatra, Vlădeni, majoritatea dintre ele fiind sate de oameni liberi.

În secolul al XIX - lea se accentuează popularea Bărăganului, cu numeroase stâne, târle, armane, multe dintre ele transformate mai apoi în sate. Dar cele mai multe sate au apărut ca urmare a împrăștiării țăranilor cu pământ în anii 1864, 1881, 1921, 1945, : Scânteia, Grivița, Amara, Gheorghe Lazăr, Gheorghe Doja, Tovărășia, Munteni-Buzău, Movila, locuitorii fiind din Ialomița, dar mai ales din județele Brăila, Buzău, Prahova, Dâmbovița, sau din sudul Ardealului.

Ialomița a fost prezentă în evenimentele de mare rezonanță istorică din acest secol: revoluția burghezo-democratică de la 1848, prin revoluționarul Ion Catina, unirea Principatelor de la 24 ianuarie 1859, când în Divanul ad-hoc al Țării Românești erau cinci deputați de Ialomița, în frunte cu Mircea Mălăierul din Fierbinți, războiul pentru cucerirea independenței de stat din anii 1877-1878, unde au participat 1200 de ostași ialomițeni și dintre care s-a distins eroul-locotenent Rădulescu Ilie din Dimieni-Ograda, răscoalele țărănești din 1888, începute la Urziceni și cu ecou în Armășești, Broșteni, Alexeni, Condești, Miloșești, Misleanu, Grivița și Slobozia, primul război mondial (1916-1918) și cel de-al doilea război mondial (1941-1945), în care jertfa a mii de ostași din Ialomița a fost pusă la temelia apărării și eliberării țării.

Perioada 1945-1989 este marcată la începutul ei de dictatura militară și apoi de cea comunistă, când tradițiile democratice au fost înlocuite și în Ialomița cu structuri administrative, economice și politice impuse după modelul sovietic. A fost etatizată întreaga economie și cooperativizată agricultura. Obiectiv privind realitatea istorică, nu se poate să nu remarcăm faptul că Ialomița a trecut prin profunde transformări economice-sociale marcate prin industrializarea accentuată și schimbarea structurii și repartizării sociale a populației județului.

După evenimentele din decembrie 1989, viața economico-socială a județului Ialomița a încercat să se adapteze rigorilor tranziției și economiei de piață. Situația dificilă de astăzi impune necesitatea imperativă de unire a eforturilor pentru a găsi soluții ca județul Ialomița să-și afle resurse de redresare economică și socială care să asigure semnele demnității și bunăstării pentru locuitorii săi.

Prima atestare documentară a județului Ialomița

Ca unitate administrativ-teritorială județul Ialomița este menționat în anul 1470, când era condus de un pârcălab din Orașul de Floci, aceasta constituind prima atestare documentară.

Organizări și reorganizări administrativ-teritoriale

Județul Ialomița a cunoscut de-a lungul timpului peste 30 de reorganizări teritoriale, prin înființări și desființări de subunități administrative, comasări de localități, cedări sau primiri de localități de la județele vecine etc.

Repere ale istoriei administrației județului Ialomița:

1470 - 1831 - ISPRĂVNICATUL JUDEȚULUI IALOMIȚA, cu prima capitală la Orașul de Floci, condus de un ispravnic ce avea în subordine zapcii de plasă, căpitani de margine, funcționarii ispravniciei și judecătorii. La începutul secolului al XVIII-lea capitala județului a fost mutată la Urziceni.

1831 - 1863 - OCÂRMUIREA JUDEȚULUI IALOMIȚA, cu capitala la Urziceni până în anul 1833 și apoi la Călărași. Conducerea administrativă era asigurată de un ocârmuitor, un sameș și un ajutor de sameș, 2 secretari, registrator și polițaiul capitalei de județ. În perioada 1848 - 1851 denumirea de ocârmuitor este înlocuită cu cea de administrator de județ, iar din 1851 se va folosi denumirea de cârmuitor.

1864 - 1949 - PREFECTURA JUDEȚULUI IALOMIȚA, apărută ca urmare a Legii organizării administrativ-teritoriale a țării din aprilie 1864, dată în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Instituția era condusă de un prefect și avea un aparat de lucru format din : directorul prefecturii, biroul administrativ, serviciul tehnic și serviciul sanitar în perioada 1864 - 1940, și din cabinetul prefecturii, serviciul administrativ, serviciul financiar și serviciul tehnic în perioada 1940 - 1949.

1949 - 1952: COMITETUL PROVIZORIU AL REGIUNII IALOMIȚA și SFATUL POPULAR AL REGIUNII IALOMIȚA, conduse de un președinte.

septembrie 1952 - februarie 1968 județul este desființat și înglobat regiunilor București, Ploiești și Constanța.

februarie 1968 - decembrie 1989: CONSILIUL POPULAR AL JUDEȚULUI IALOMIȚA, condus de Comitetul executiv și de un președinte, un prim-vicepreședinte, vicepreședinții și de un secretar. Aparatul de lucru era format din secții, servicii și birouri. Reședința județului a fost stabilită la Slobozia.

decembrie 1989 - martie 1990: PRIMĂRIA JUDEȚULUI IALOMIȚA, condusă de un primar, viceprimari și secretar. Aparatul de specialitate era format din direcții, servicii, birouri și compartimente.

martie 1990 - până în prezent: PREFECTURA JUDEȚULUI IALOMIȚA, condusă de un prefect și un subprefect, numiți de Guvernul României, iar în planul funcționării serviciilor administrativ-teritoriale de interes județean : CONSILIUL JUDEȚEAN IALOMIȚA, condus de un președinte și doi vicepreședinți, aleși de către consilieri județeni din rândul acestora, consilieri județeni care sunt aleși de cetățenii cu drept de vot din județul Ialomița.

Satele comunei în documente:

Niciunul dintre satele care constituie astăzi comuna Sălcioara și nici cătunele care au fost, în timp încorporate acestora nu apar menționate în documentele din sec. XVI-XVI³, singurul fiind Cervenie, devenit ulterior Copuzu, de unde provin locuitorii colonizați pe moșia Sălcioara la finalul veacului XIX.

Acesta – **Cervenie** – este pomenit într-un document din 10 februarie 1578 când, Pătru logofătul din Cervenie apare ca martor la o tranzacție de pământuri (Mihnea Turcitul îi întărește lui Sibiu logofătul jumătate din satul Mușetești)⁴.

Cel mai vechi dintre satele comunei actuale este satul **Rași** (scris alternativ **Rașii**), sediul comunei cu același nume la un moment dat), o primă propunere de atestare urcând până în veacul XVII - 27 octombrie 1617 - ca sat de moșneni, aceasta dacă echivalența Rășviori = Rași este corectă⁵; numele său - Rași – derivă de la starea locuitorilor lui – rași (scutiți) de biruri⁶.

³ A se vedea în acest sens Harta "Sate atestate documentar – județul Ialomița – sec. XVI, XVII", autor E. Corbu, *Habitatul medieval ialomițean în lumina primelor atestări documentare (I)*, Ialomița III, Studii și comunicări de istorie, arheologie, etnografie, 2000, p. 140-174.

⁴ *Documenta Romaniae Historica* (= DRH) B. Țara Românească VIII, (1576-1580), București 1996, nr. 114, p. 181-182)

⁵ *Catalogul documentelor Țării Românești*, II, nr. 848, p. 429; vezi și Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița. Până la domnia lui Constantin Brâncoveanu (I)*, Helis, an VI, nr. 3 (59), martie 2008, p. 3-4.

⁶ Ștefan Grigorescu, *Asupra toponimiei medievale ialomițene (II)*, Helis, an I, nr. 2, iunie 2003, Slobozia, p. 18.

Că în a doua parte a sec. XVIII satul Rași era înființat o dovedesc documentele în care se face referire la el. Încă de atunci apar două sate cu numele de Rași – Rași de Sus și Rași de Jos.

Astfel, F.W.G.Bauer, în lucrarea sa *Memoires historiques sur la Valachie avec un prospectus d'un atlas Geographique et militaire de la derniere guerre entre la Russie et la Porte Ottomane*. Publie par Monsieur de B...(Bauer), a Frankfort et Leipzig chez Henri Louis Broenner (1778), lucrare care oferă cel mai complet tablou al așezărilor județului în secolul al XVIII-lea (include prezentarea așezărilor, cu mențiunea bisericilor, a caselor boierești, a hanurilor, a podurilor, precum și a celor mai importante ape) reține ca sate: "**Rași de Jos, Rași de Sărățuica, Rași, trei sate mici**"⁷.

Satul **Rași** (în forma **Rash**) este prezent și pe harta austriacă⁸ din anul 1788, între cele 40 de sate din jud. Ialomița.

Un an mai târziu, în 1789, textul grecesc *Katiliki tis Ialomitzas ehi epta plases* (1789), inspirat de Memoriile lui Bauer, dă așezările componente ale celor șapte plăși ale județului Ialomița, satul Rași fiind enumerat ca făcând parte din plasa Slobozia:

Plasa Slobozia: Slobozia, Slobozia de Sus, Sioni, Perieți, Tătărăi, Poslușnicii comisoaiei, Risiva mintica, Crunți, Mircești, Orboești, Căzânești, Ivănești, Ciulnița, Poiana, Buiești, Dâlga, Obidiți, Piersica, Orezi, Piscu Cădbanului, **Rași**, Adunați de Doicești.

Astfel, pe *Harta rusă din 1835*⁹ ce acoperă realități din 1828 și 1829, satul Rașii era înscris cu 60 de gospodării¹⁰.

Din tabelul transmis de **Isprăvnicia județului Ialomița** - Departamentul Treburilor din Lăuntru în iulie 1831 reiese faptul că satul **Rași** era situat în plasa Slobozia și avea un număr de 68 familii¹¹.

Cel mai vechi tablou cu satele județului apare într-un document din același an, cele 135 de sate fiind grupate în 4 plăși (Borcea, Balta, Ialomița, Câmpul) ca urmare a comasării celor existente anterior. **Catagrafia realizată în 1831** completată în 1832 arată sumele de bani plătite ca dări și numărul familiilor neplătitoare de dări; satul **Rași** este singurul amintit în document¹².

⁷ Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă: I Organizarea administrativ-teritorială a județului Ialomița în secolul al XVIII-lea*, Helis, an VI, nr. 9 (65), 2008, p. 16.

⁸ *Harta Valahiei, Moldovei și Basarabiei...*, având drept editori pe I.F.Schmidt și F.A.Schraemol.

⁹ A se vedea mai jos date despre *Harta*.

¹⁰ Vezi Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă (Așezările. Organizarea administrativ-teritorială)*, Helis, an VII, nr. 2 (70), feb. 2009, p. 16.

¹¹ Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă (Așezările. Organizarea administrativ-teritorială)*, Helis, an VII, nr. 3 (71), martie 2009, p. 13.

¹² *Extractul de suma plugarilor și muncitorilor locuitori prin sate sub răspunderea de capitație*, vezi Ștefan Grigorescu, *Andrășeștii. Privire istorică*, Helis, an VII, nr. 3 (71), martie 2009, p. 20

Atlasu Geograficu al României din 1864 menționează un număr de 132 de sate ale județului Ialomița, între care Roseți (**Rași**)¹³.

În anul 1864 **Rași** devenea **comună rurală** în plasa Ialomița având în componență satul cu același nume¹⁴.

În 1874 are loc o nouă organizare a județului, valabilă până în 1876, pe plăși și comune, satul **Rași** fiind parte a comunei Copuzu, alături de Copuzu, Orezi, Crăsanii de Sus și Crăsanii de Jos¹⁵.

În 1876-1882 găsim iarăși localitatea **Rași** ca **sediu al comunei** cu același nume¹⁶. În 1882 s-a redus numărul prefecturilor și astfel plășile Ialomița și Balta s-au comasat într-una singură, Ialomița-Balta. O altă împărțire se întâmplă în 1892, când se organizează 6 plăși, comuna **Rași** fiind inclusă în plasa Câmpul-Mostiștea¹⁷.

La 1896 comuna Rași având în componență satele Rași și Cărauși era parte a plășii Balta-Ialomița¹⁸ (devenită în 1901 Ialomița-Balta).

Între timp, Reforma agrară din timpul lui Cuza-Vodă (1864) a determinat, de asemenea, constituirea altor așezări, fie prin venirea unor împrăștiări originari din satele delene, fie prin „roirea” având ca punct de plecare sate ialomițene mai vechi. Se constată că cele mai multe așezări au apărut însă după anii 1882 și 1892, odată cu aplicarea legilor înșurăteilor, prin care pe vechile moșii mănăstirești, trecute în proprietatea statului după 1863, erau împrăștiate numeroase familii tinere, fie provenind din satele ialomițene, fie din cele de la deal, îndeosebi din pârpile Buzăului și mai puțin din cele ale Prahovei. Dintre zecile de sate constituite în Bărăganul ialomițean începând cu anul 1864, unele au avut o existență efemeră, fiind destrămate din cauza neînțelegerilor fie cu proprietarul moșiei, fie cu arendașul, din cauza lipsei islazului sau a unor tocmeli agricole favorabile plugarilor. Statul a fost principalul factor care a încurajat colonizarea Bărăganului ialomițean, prin acordarea de pământuri pentru vetre de sate, islazuri și terenuri agricole, după 1882 fiind astfel întemeiate cele mai multe așezări din largul câmpiei, atât la sud de râul Ialomița, cât și la nord de acesta. În acest context, în 1882-1892, este înființat și satul **Sălcioara, cu locuitori din satul Copuzu** (com. Balaciu), pe care proprietarul A. Donescu îi colonizează pe moșia sa Sălcioara.

Din monografia satului Sălcioara¹⁹ aflăm că în anul 1894 s-au măsurat loturile și s-a fixat vatra de sat, iar între anii 1895-1897, tineri din sate aflate pe

¹³ Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă (Așezările. Organizarea administrativ-teritorială)*, Helis, an VII, nr. 4 (72), aprilie 2009, p. 13.

¹⁴ Ștefan Grigorescu, *Evoluția* an VII, nr. 4 (72), aprilie 2009, p. 13.

¹⁵ Ștefan Grigorescu, *Evoluția* an VII, nr. 4 (72), aprilie 2009, p. 13.

¹⁶ Ștefan Grigorescu, an VII, nr. 4 (72), aprilie 2009, p. 13.

¹⁷ Ștefan Grigorescu, *Evoluția ...* an VII, nr. 4 (72), aprilie 2009, p. 13.

¹⁸ Ștefan Grigorescu, *Evoluția ...*, an VII, nr. 5 (73), mai 2009, p. 13.

¹⁹ Monografia întocmită în anul 1933, de către directorul școlii primare mixte, aflată în posesia lui Nicolae Țiripan, monografie citată de <http://lacasuriortodoxe.sf-esc.ro/protopopiatul-lehliu/364-salcioara.html>.

moșia Copuzu au fost împrorietăriți cu 9 pogoane de teren arabil în câmp și un pogon loc de casă și raion, formând satul care a primit numele de **Sălcioara**.

La momentul redactării *Marelui Dicționar Geografic al României (1902)*, pe teritoriul actual al comunei Sălcioara funcționau **satul Sălcioara și comuna Rași**.

Așadar, la începutul veacului XX **Sălcioara** era un "cătun (târlă), pendinte de com. Ciulnița, jud. Ialomița, plasa Ialomița-Balta, situat pe câmpul Bărăgan"²⁰.

Referitor la **Rași**, aceeași sursă²¹ ne dă următoarele date: "sat în jud. Ialomița, plasa Ialomița-Baltă, pendinte de comuna cu același nume, situat pe țărmul drept al râului Ialomița și sub coasta Bărăganului, în dreptul satului Sărățeni de sus, de care se desparte prin râul Ialomița. Aici este reședința primăriei și a judecătoriei comunale. Are o populație de 180 de familii; o școală mixtă, condusă de învățător și o biserică, deservită de 2 preoți și 2 dascăli".

În ceea ce privește **comuna Rași**, găsim următoarele date: "comună rurală în jud. Ialomița, plasa Ialomița-Balta, situată pe partea dreaptă a râului Ialomița, între comunele Bordușelul și Copuzul.

Se întinde din râul Ialomița, spre S., pe câmpul Bărăganul, pe suprafața de 3350 ha de pământ de cultură și 10 ha pădure și coprinde două moșii: Rași de jos și Rași de Sus, ambele proprietăți particulare.

După legea rurală din 1864 sunt împrorietăriți pe teritoriul comunei 125 locuitori; neîmprorietăriți mai sunt 76.

Se compune din satele **Rași de jos** sau **Cărăuși** și **Rași de sus** sau **Rași** și din cătunele (tîrlele): **Călcușeni**, **Hulușeni** și **Moș Ștefan**, cu o populație de 1098 locuitori. Reședința primăriei și a judecătoriei locale este în satul **Rași de sus**.

Are o școală primară mixtă, o biserică, deservită de 2 preoți și 2 dascăli.

Vite: 580 cai, 500 boi, 2000 oi, 10 capre, 10 bivoli și 300 porci"

În același dicționar²² se notează pentru satul **Cărăuși**: "sat, populat de 40 de familii, în plasa Ialomița-Balta, pendinte de comuna Rași, jud. Ialomița. Este situat pe câmpul Bărăganul, la 5 km spre s. de satul de reședință. Acest sat mai poartă numirea și de **Rași de S**. Numirea de Cărăuși i s-a dat pentru că locuitorii, pe lângă plugărie, mai exercită și meseria de cărăuși". Alternanța Cărăuși – Rași de Sus este confirmată de aceeași sursă²³.

²⁰ George Ioan Lahovary (și General C. I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu), *Marele Dicționar Geografic al României alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe*, București, Stab. Grafic J. V. Socecu, 1902, vol V, p. 533.

²¹ George Ioan Lahovary, *Marele Dicționar Geografic...*, vol. 5, p. 166.

²² George Ioan Lahovary, *Marele Dicționar Geografic...*, vol. 2, p. 291.

²³ George Ioan Lahovary, *Marele Dicționar Geografic...*, vol. V, p. 166.

Mai târziu, în 1904 – când sunt organizate 14 plăși – **comuna Rași** făcea parte din plasa Balaciu, iar la 1905 – când are loc o nouă reducere a numărului de plase la șase, comuna **Rași**, formată din satele Rași și Cărăușu era integrată plășii Slobozia²⁴;

În 1912 **satul Sălcioara** aparținea de com. Horia, ulterior este parte a comunei Copuzu alături de Copuzu și Crăsani, în plasa Armășeni.

La 1925 **comuna rurală Rași** facea parte din plasa Căzănești și avea 1118 locuitori. Are un primar, un notar, 2 învățători, un preot, 3 băcani, o Bancă populară "Primăvara" al cărui președinte este învățătorul satului; între meseriași găsim 1 cismar, 3 croitori, 3 fierari, 2 lucrători în construcții. Ca mari proprietari sunt amintiți frații N. și D. Turnescu, care dețin 391, 6 ha²⁵.

În perioada 1926-1932 satul **Rași (Rașii Vechi)** din Valea Ialomiței a fost dezafectat datorită inundațiilor. Locuitorii lui s-au mutat în satul **Rașii Noi**.

La 1931 erau constituite atât **comuna Sălcioara** – alcătuită din satul cu același nume, cât și **comuna Rași**, alcătuită din satele Rașii Vechi și Rașii Noi, cu sediul la Rașii vechi, ambele în jud. Ialomița²⁶.

În 1933 satul Sălcioara ajunsese la un număr de 320 capi de familie cu un număr 1219 suflete.

În 1938 **comunele Sălcioara și Rași** fac parte din plasa Lehliu²⁷.

La 1941, **comuna Sălcioara** avea 293 clădiri și 1501 locuitori, în creștere față de momentul 1930 când au fost înregistrați 1261 locuitori. Sălcioara includea, la acel moment, cătunul **Cărăuși**; din 1930 includea satul **Dibești**²⁸. La același moment funcționa și **comuna Rași**, care avea, la 1941, un număr de 386 locuințe și 1922 locuitori, în creștere față de 1930 – când au fost înregistrați 1541 locuitori²⁹.

Între 1950 și 1956 **satul Sălcioara** depindea de **comuna Rași**. Până în 1950 a făcut parte din plasele Lehliu și apoi Dragoș vodă, jud. Ialomița, între 1950 și 1952 din raionul Lehliu, regiunea Ialomița, iar între 1952 și 1968 din raionul Lehliu, regiunea București. Prin *Legea nr. 2 din 16 februarie 1968 (*republicata*) privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România Sălcioara devine comună a județului Ialomița având în componență satele Sălcioara, Dibești și*

²⁴ Aureliu V. Ursescu, *Anuarul județului Ialomița pe 1906*, Călărași, 1906, p. 29 și 32; Ștefan Grigorescu *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă (Așezările. Organizarea administrativ-teritorială)*, Helis, an VII, nr. 5 (73), mai 2009, p. 13.

²⁵ ^ „Comuna Rași în Anuarul Socec al României-mari”. Biblioteca Congresului SUA, p. 378.

²⁶ Ministerul de Interne, direcțiunea Administrațiunii Locale, *Tablou de regruparea comunelor rurale întocmit conform Legii pentru modificarea unor dispozițiuni din Legea pentru organizarea administrațiunii locale* (publicată în Monitorul Oficial nr. 161 din 15 iulie 1931, p. 214

²⁷ *Enciclopedia României, II. Țara Românească* (coord. D. Gusti): 1938, p. 239.

²⁸ *Indicatorul localităților din România. Datele recensământului general dn 6 Aprilie 1941*, Institutul statistic, 1943, p. 345, nr. cod. 197.

²⁹ *Indicatorul localităților p. 344, cod. 187.*

Rași. Satul Sălcioara a înglobat, în timp, satele **Cărăuși** (anterior anului 1968) și **Dibești** (anterior anului 1981). În prezent, din comuna Sălcioara fac parte satele Sălcioara și Rași.

Pe teritoriul comunei se află și Odaia Călugărului – moșie a statului în jud. Ialomița, plasa Ialomița-Balta, com. Copuzul, fostă, înainte de secularizare pendinte de mănăstirea Căldărușani. Suprafața moșiei este de 850 de ha; avea și o pădure în întindere de 130 ha.³⁰ Astăzi numele de Odaia Călugărului este folosit doar pentru pădure.

Populația

Teritoriul satului Sălcioara a fost locuit din perioada din 1882-1892, urme mai vechi nu se cunosc. Date fiind dese organizări și reorganizări administrative – așa cum rezultă din capitolul anterior - este greu de urmărit de o manieră coerentă evoluția populației la nivelul actualei comune Sălcioara.

Redăm, mai jos, sub formă tabelară aceste date, așa cum sunt oferite de Sorin Geangu, autorul *Dicționarului Geografic al Județului Ialomița*, Editura Enciclopedică, București, 1997: p. 162-164 (sat Sălcioara și com. Sălcioara) și p. 156 (sat Rași).

Populația a crescut sau scăzut în timp la nivelul comunei³¹, așa cum rezultă din situația de mai jos:

2104 loc. (1912)

3621 loc. (1941)

2966 loc. (1977)

2656 loc. (1992)

2574 loc. (1996)

Densitatea: 42 loc./km²;

Repartiția pe sexe:

1912 – 1091 bărbați, 1013 femei

1916 – 1264 bărbați și 1310 femei

Pe grupe de vârstă: în 1992 – 601 locuitori între 0 și 14 ani;

1478 loc. Între 15 și 59 de ani

577 loc. De 60 și peste 60 ani.

Pe religii: 1992 – ortodocși, 1 romano-catolic, 1 adventist, 1 altă religie;

³⁰ George Ioan Lahovary, *Marele Dicționar*, 1902, vol V, p. 545.

³¹ Nu cunoaștem maniera în care s-a realizat statistica respectivă, e.g. nu se amintește în text faptul că Rași a fost comună, dar nu ne îndoim de corectitudinea datelor.

Naționalități: 1930: - 1 sârb, 2 bulgari, 1 turc, 43 țigani,
1992: 13 țigani.

Numărul de clădiri – 717 – 1941;
922 – 1994.

În 1995 atât sporul natural cât și cel migratoriu erau negative. – 4,2 0/00,
respectiv, - 5,7 0/00.

Pe sate, avem următoarea situație:

Sălcioara:	883 loc. (1912)
	1261 loc. (1930)
	1699 loc. (1941)
	1594 loc. (1948)
	1996 loc. (1956)
	2090 loc. (1966)
	1401 loc. (1977)
	1307 loc. (1992)
Rași:	1221 loc. (1912)
	1541 loc. (1930)
	1922 loc. (1941)
	2029 loc. (1949)
	2208 loc. (1956)
	2099 loc. (1966)
	1565 loc. (1977)
	1349 loc. (1992)

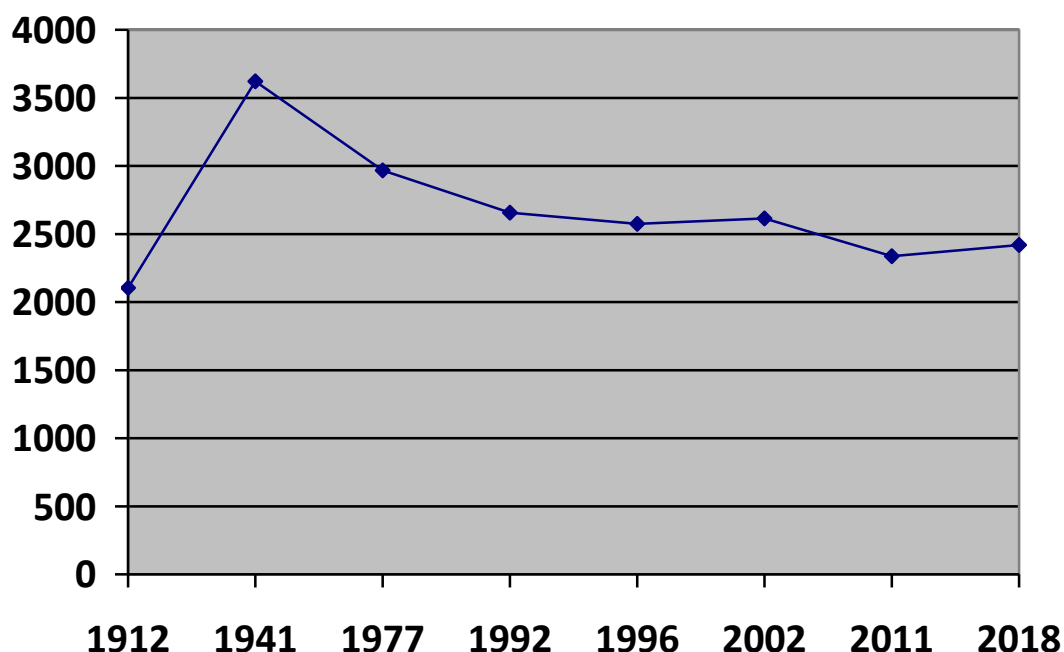
La recensământul din 2002 comuna Sălcioara înregistrase un număr de 2613 locuitori; în 2011 populația, conform datelor recensământului, scade la 2336 locuitori³². În prezent sunt înregistrați în comună 2420 locuitori³³. Structura pe etnii și confesiuni ne arată prepundența românilor (95,8 %), respectiv a ortodocșilor (97,08 %)³⁴.

³² https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_S%C4%83lcioara,_Ialomi%C8%9Ba

³³

<https://www.ghidulprimariilor.ro/list/cityHallDetails/PRIM%C4%82RIA+S%C4%82LCIOARA/100196>

³⁴ https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_S%C4%83lcioara,_Ialomi%C8%9Ba

Locuitorii comunei au participat activ la Războiul de independență, la Primul și Al doilea Război mondial, memoria celor căzuți fiind cinstită prin monumente ale eroilor ridicate în satele comunei la Sălcioara și Rași.

Școlile³⁵

Cum era și firesc, primele preocupări în domeniul învățământului aparțin preoților și dascălilor de biserici, care foloseau cărțile bisericești pentru a-i învăța carte pe copii, în tinda sau pridvorul bisericii deseori.

Primele măsuri pentru organizarea unui învățământ public românesc sunt luate prin intermediul Regulamentului Organic, aplicat în Țara Românească în 1831: învățământ general în limba română pentru ambele sexe. Se prevedea elaborarea legislației școlare specifice. Astfel, la 11 februarie 1833 este promulgată prima lege școlară românească – Regulament al școalelor publice din prințipatul Țării Românești. Învățământul era organizat pe 3 trepte, prima treaptă, de 3 ani fiind școala începătoare, care urma să funcționeze în fiecare capitală de județ.

În 1838, din însărcinarea lui Alexandru Dimitrie Ghica (1834-1842), Eforia Școalelor cere conducerii județelor să înființeze școli la sate. Cântărețul de la biserică urma să se îngrijească de educarea copiilor sătenilor, urmând ca școala să se facă doar în perioada ianuarie-martie.

³⁵ Datele stricte privind școala rurală din județul Ialomița sunt preluate după <https://ionelperlea.wordpress.com/2011/02/07/scoala-in-judetul-ialomita-sec-xviii-xix-razvan-pantelimon/>

Cu circulara nr 25 din 14 ianuarie 1838 Vornicia din Lăuntru scria ocârmuitorului județului Ialomița despre proiectul al 2-lea pentru seminarii, din articolul 8, prin care se dispunea ca în fiecare sat să se țină un cântăreț care va primi 2 chile de bucate și câte 2 lei pe an de la fiecare enoriaș, un leu la Sf. Gheorghe și altul la Sf. Dimitrie, fiind dator a învăța copiii satului carte și cântări. În acest sens la 25 februarie 1838, Ion Rahtivanu, cârmuitorul județului, scria Eforiei că depune toate stăruințele pentru înființarea școlilor satești, știind că această acțiune este pornită „spre folosul și luminarea neamului”. De asemenea arată că a dat dispoziții subocârmuitorilor ca în înțelegere cu proprietarii și cu „cele mai dulci povățuiri să înlesnească și să întocmească școli în fiecare sat.” Pentru alegerea candidaților de învățători Eforia s-a adresat profesorului școlii naționale din Călărași ca să găsească tineri țărani dintre cântăreții sau grămăticii de la biserici. Deoarece mulți țârcovnici nu primeau a fi candidați atunci satele au căutat alți tineri, dar aceștia erau birnici sau clăcași. Spre a-i atrage spre această slujbă, Eforia a intervenit la Marea Vornicie ca tinerii hotărâți a fi candidați de învățători să fie „apărați de orice îndatoriri”, iar proprietarii să îi scutească cel puțin de clacă, subliniindu-se că aceștia „au a lua cea mai mare parte din folosul ce va izvorî din aceste așezământuri obștești, având un lucrător al pământului cu știință de carte.

Admiterea candidaților și trimiterea lor la școala normală din Călărași se făceau prin grija satului, a subvizorului și a subcârmuirii fiecărei plăși. Aceștia trebuiau trimiși cu bani la ei pentru cheltuieli, drept care s-a hotărât ca fiecare enoriaș să dea câte un leu. În ciuda situației financiare dificile mulți dintre candidați au obținut atestatul de învățător. O listă întocmită în 1844 care cuprindea învățătorii care își exercitau profesia în satele ialomițene, ne oferă informații interesante. Astfel dintre aceștia 39 erau copii de plugari, 23 fii de preoți, restul fiind copii de negustori, boieri de neam, postelnici, jocari, morari, militari etc. Catalogul din anul următor păstrează aproximativ aceleași proporții: 41 fii de plugari, 23 de preoți, restul de negustori, jocari etc. Aceste liste demonstrează că majoritatea învățătorilor proveneau din rândul țăranilor săraci, având nevoie de sprijinul statului sau al comunităților locale pentru a putea absolvi școala normală.

O problemă importantă a fost cea privind localul școlii, puține sate reușind să construiască aceste clădiri așa cum ar fi trebuit. De cele mai multe ori lecțiile se țineau prin case particulare din sat sau în casa învățătorului. Uneori mai multe sate mai mici se uneau pentru a contribui la plata școlii și a învățătorului. Existau însă și mari proprietari care sprijineau aceste eforturi. La 7 septembrie C Roset, proprietarul moșiei Roseți din Ialomița, informa Eforia că în acel sat a clădit o școală „spre învățătura și luminarea locuitorilor”. De asemenea pe moșia sa din Broșteni, pitarul Evanghelie Zampa „urzise” o frumoasă școală.

La 25 noiembrie 1838 I. Rahtivanu trimitea un raport din care reieșea că la acea dată în Ialomița erau 52 de școli satești. Numărul lor va crește astfel încât în 1843/1844 erau 77 de școli cu 1632 de elevi, iar în 1848 ajunseseră la un număr de

80 de școli cu 2247 elevi. Continuau să existe și școli particulare, unele dintre ele cu un număr mare de elevi.

La fel ca în cazul școlilor de la orașe și în cazul examenelor la aceste școli se menține practica acordării unor recompense materiale pentru școlarii merituoși. Astfel raportând Eforiei despre examenul făcut elevilor de la școala din satul Manuc, profesorul Grigore Constantinescu menționează că „mulțumiți de răspunsurile elevilor, țăranii le-au dăruit 26 de lei”. La solemnitatea examenului de la Broșteni a asistat și subcârmuitorul plășii, Cruțescu, Constantin Zampu îngrijitorul moșiei și Nae logofătul satului, care au dăruit copiilor silitori, 40 lei, 60 lei și respectiv 28 de lei. Pitarul Cruțescu a fost de față și la examenul din satul Grindu, dăruind elevilor 32 de lei.

Despre examenul de la Giurești se face mențiunea că școlarii de aici au avut „norocirea” să aibă prezent acolo pe paharnicul Iancu Costacopulo, proprietarul acestui sat, și pe serdarul Costache Negrescu. Paharnicul Costacopulo mulțumit de silința elevilor la învățătură a dăruit câte 2 sfanți la 14 dintre ei, iar serdarul Negrescu a dat 10 sfanți. În raportul său învățătorul subliniază că „încurajarea este sufletul înaintării”.

Se hotărâse ca învățătorii să primească bani și produse de la locuitorii satelor, dar în practică situația era diferită. Astfel în ceea ce privea încasarea sumelor de bani o greutate principală o constituia faptul că cei mai înstăriți din sat se sustrăgeau de la plată. Informată în acest sens din rapoartele profesorilor, Eforia intervine la Departament și-i cere a da dispoziții ca la plata învățătorului să contribuie „toți șezătorii satului, fără osebite, precum boierii de neam, preoți, diaconi, jurați, vătășei, dorobanți, manzili” etc. Ține să se facă observația că dacă va rămâne plata învățătorului numai pe birnici, nu se va putea realiza scopul urmărit. Se poate observa că dacă în cazul școlilor publice de la orașe putem vorbi de școlarizare gratuită, în școlile din mediul rural părinții trebuiau să plătească pentru a asigura veniturile învățătorilor.

Implicarea învățătorilor în mișcările revoluționare ale anului 1848 a avut consecințe grave atât pentru învățători cât și pentru școlile unde aceștia predau-care au fost închise aproape 10 ani. Redeschiderea școlilor s-a datorat tot lui Alexandru Dimitrie Ghica.

Situația este valabilă și pentru județul Ialomița: mare parte a învățătorilor și profesorilor s-au implicat activ în Revoluția de la 1848, I.G. Gorjanul și Grigore Constantinescu, profesori la școala domnească din Călărași au fost chiar comisari de propagandă. Programul revoluționar prevăzuse (art 16) „instrucție egală și întreagă pentru românul de ambele sexe, fără nici o plată”. Se hotărâse de asemenea înființarea câte unei școli începătoare în fiecare sat, uns normală în fiecare plasă, câte un liceu în fiecare județ etc.

Ulterior înăbușirii revoluției toate școlile au fost închise. În Ialomița școala începătoare se va organiza în 1852, iar problema redeschiderii școlilor sătești se va pune abia după 1857. Drept urmare se vor deschide școli particulare care să

suplinească această lipsă. Astfel la 1 noiembrie 1848 se deschide la Urziceni o școală particulară condusă de Niță Mihăilescu care cuprindea 25 de elevi, grupați în două clase. O altă școală particulară se va organiza în 1850 la Călărași, cu un număr total de 37 elevi, condusă de învățătorul Stan.

Astfel de școli particulare existau și la sate, informații despre acestea reieșind din diversele rapoarte trimise Eforiei. De exemplu Alecu Poenaru informa despre școala particulară de la Roseți care a funcționat până în 1854 când a fost transformată în spital ostășesc. Alt raport din 1855 menționa despre „pensionatele” din plasa Borcea, iar în 1858 se afirma că în județ funcționau 40 de școli particulare. Învățătorul A. Bărbulescu din Poiana menționa că a ținut aici școală particulară din 1851 până în 1857.

Se cerea cu insistență redeschiderea școlii publice din Călărași, redeschidere care a avut loc în ianuarie 1852.

În 1857 se reînființează școlile satești la inițiativa lui N. Krețulescu, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Salariul învățătorilor a fost fixat la suma de 300 de lei pe an, ceea ce a făcut ca numărul candidaților la aceste posturi să fie scăzut. Ca urmare cel care organiza concursul a propus fie mărirea salariilor fie tolerarea învoielilor făcute în particular cu sătenii. El arăta că majoritatea candidaților s-au învoit cu satele „pentru osebită plată”, învoieli care nu erau exagerate, tot câte 5 – 6 sfanți pe an pentru copii cu părinți, văduvele fiind exceptate, iar orfanii nu plăteau nimic. Eforia răspunde că a făcut diligențele necesare la domn pentru mărirea salariilor, dar în ceea ce privește învoielile consideră că acestea nu pot fi tolerate pe câtă vreme țăranii contribuie la întreținerea școlilor satești.

La începutul anului 1858 revizorul școlilor satești raportă că în afara celor 26 de școli publice pe care le-a inspectat, erau formal deschise școli private în număr de 40, el fiind mulțumit de activitatea acestora care lucrau „în asemănare cu cele publice, învățătorii particulari nefiind streini de metoda lancasteriană”. Ține să precizeze în raportul său că existența școlilor particulare arată „zelul cel mare” pe care sătenii îl au către învățătură.

În anii 1859-1862 s-a introdus alfabetul latin în activitatea statului și instituțiilor publice prin Jurnalul Domnesc din 23 octombrie 1858; alfabetul a fost tipărit pe planșe și în manuale și difuzat în școli.

În ceea ce privește școlile comunale și satești din județul Ialomița acestea au cunoscut o dezvoltare deosebită în această perioadă: la 1859 în județul Ialomița erau 76 de școli cu 2077 elevi, iar în 1862 funcționau 106.

Prin *Legea asupra instrucției publice din România din 1864* se prevedea obligativitatea și gratuitatea învățământului fără deosebire de sex, naționalitate sau religie. Învățământul era structurat pe trei cicluri: primar, de 4 ani, secundar, de 7 ani și superior, reglementându-se totodată învățământul profesional, tehnic și comercial. În fiecare comună se construiește câte o școală; școli se construiesc și în satele cu număr mare de locuitori.

Școlile satești erau, în această perioadă, în marea lor majoritate, într-o stare deplorabilă, condițiile de învățatură erau foarte proaste, mobilierul și materialul didactic erau neîndestulătoare etc, situație explicată de sărăcia satelor și comunelor care trebuiau să le întrețină. Existau însă și școli care aveau localuri corespunzătoare.

Unele clădiri pentru școli au fost construite de către particulari. Gazeta „Ialomițeanul” din 1888 amintește de fapta lăudabilă a lui I. Poenaru-Bordea care a construit localul școlii din Perieți. O altă gazetă ialomițeană „Casa rurală”, descrie în 1891 despre localul școlii din Cotorca făcut de Marin Ionescu, tot el văzând că salariul învățătorului de 70 de lei lunar este „o derâdere pentru instrucțiune”, hotărăște să-l completeze cu încă 30 lei pe lună. Dintr-o adresă a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice din 1892, rezultă că Teodor Verra din Sărățeni a construit un local de școală în acel sat. Ministerul îi aduce mulțumiri pentru „această lăudabilă faptă”.

Școlile de fete se vor înființa atât în orașe, cât și la nivelul satelor. Pe lângă școlile de fete din Călărași, se vor crea astfel de instituții și la Urziceni (1870), Slobozia (1875), Ciochina (1875, întreținută din bugetul comunei), Cocargeaua, Țândărei, Perieți, Jilavele, Fetești, Lehliu, Malu, etc. Se vor înființa, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, și școli de agricultură sau meserii (Săpunari, Armășești, Roseți).

Evoluția numărului școlilor satești din Ialomița a fost sinuoasă, astfel dacă în 1865 erau 81, în 1870 numărul lor scade la 64, ca apoi în 1892 ajunge la 75, iar în 1908 la 162. Numărul lor va crește foarte mult în perioada interbelică, astfel la 1 septembrie 1918 în Ialomița existau 169 de școli primare rurale și 8 urbane (6 la Călărași și câte una la Slobozia și Urziceni) cu 14.089 elevi, iar în 1919 erau 209. În 1938 numărul școlilor primare rămăsese aproximativ același, 203, dar numărul elevilor crescuse la 35.329.

Reforma învățământului din 1949 a dus la înființarea de școli generale în fiecare sat al comunei, iar în 1963 s-a trecut la învățământul general de opt clase.

Prima școală oficială din comuna Sălcioara funcționa în 1902, în timp ce la Rași avem încă de la finalul sec. XIX o școală mixtă. În perioada interbelică în satul Rași (Rașii Noi) se construiește o școală încăpătoare după modelul impus de Spiru Haret, școală care a funcționat până la sfârșitul veacului al XX-lea, când a fost abandonată, alături de aceasta construindu-se o școală nouă, din categoria celor impuse la nivelul întregii țări, fără identitate și arhitectură adaptată mediului cultural autohton.

În Sălcioara școala construită în perioada interbelică a fost modificată în anii '60, formă în care se păstrează și astăzi.

Resurse, ocupații

Una dintre ocupațiile străvechi ale locuitorilor comunei este agricultura, locuitorii acesteia fiind, în același timp și crescători de animale; meșteșugurile sunt slab reprezentate. Datele referitoare la acest subiect sunt lacunare – ele au fost citate la momentul citării surselor – e.g. *Marele Dicționar Geografic, Anuarul Socec, Enciclopedia României etc.....*

La nivelul anilor '90 economia comunei era considerată a avea **un caracter agrar**. Fondul funciar era format din 5335 ha, terenuri agricole (5081 ha arabil, 161 ha pășuni, 93 ha vii), 269 ha păduri. Terenurile arabile erau cultivate cu porumb (2151 ha), grâu (1300 ha), floarea soarelui (703 ha). Sectorul zootehnic cuprindea 9600 păsări, 3800 ovine, 1134 porcine, 745 bovine³⁶.

³⁶ Date preluate după Sorin Geangu, *Dicționarului Geografic al Județului Ialomița*, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 164.

CAPITOLUL III

HĂRȚI ȘI PLANURI ISTORICE

F.W.G.Bauer, *Memoires historiques sur la Valachiae avec un prospectus d'un atlas Geographique et militaire de la derniere guerre entre la Russie et la Porte Ottomane. Publie par Monsieur de B...(Bauer), a Frankfort et Leipzig chez Henri Louis Broenner. 1778*: Descrierea județului Ialomița, ca și a celorlalte din țara Românească, este în general precisă și include prezentarea așezărilor, cu mențiunea bisericilor, a caselor boierești, a hanurilor, a podurilor, precum și a celor mai importante ape: **„Rași de Jos, Rași de Sărățuica, Rași, trei sate mici”**³⁷.

Harta austriacă din anul 1788, cu titlul *Harta Valahiei, Moldovei și Basarabiei...*, având drept editori pe I.F.Schmidt și F.A.Schraemol. „Distr.Ialomitza” apare prezentat cu limitele cunoscute și mai târziu, vecin cu județele Râmnic, Buzău, Prahova, Ilfov, precum și cu Dunărea. Față de limitele cunoscute din surse după anul 1800, este de menționat întinderea județului spre nord, până la râul Călmățui, fiind incluse și așezări recunoscute istoric (precum Larga și Rușetu) ca aparținând județelor Râmnic și Brăila. Ca ape sunt menționate Dunărea, Ialomița („Jalomitza”) și Călmățui („Kalmaschu”), arătându-se și cursurile inferioare ale apelor Lata-Sărata (Valea Strachina), Cotorca, Sărata și Cricov, fără menționarea numelui lor. Așezările amintite pe hartă sunt în număr de 40, între acestea și **Rași („Rasch”)**³⁸.

Harta rusă din 1835³⁹, reeditată în 1853, marchează satele existente la momentul 1828-1832, numele satului fiind completat cu cel al gospodăriilor, respectiv, familiilor. Apar diferențe între datele consemnate pe cele două ediții. Din comuna Sălcioara este amintit satul **Rașii** cu 60 de gospodării.

Harta Szatmary, 1864⁴⁰: sunt menționate pe teritoriul viitoarei comune: **Movila Copuzu, (Pădurea) Călugăruului, satul Rași, Crucea lui Spiridon, M-la Pământului Roșiu, M-la Timpului**; Movila Rași e doar figurată, nu și denumită.

Dimitrie Papazoglu, *„Atlasul geografic și statistic al României”, 1864*: cuprindea hărți detaliate ale celor 32 de districte ale României, precum și

³⁷ Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului ...*, an VI, nr. 9 (65), p. 16.

³⁸ Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului ...* an VI, nr. 10 (66), p. 16.

³⁹ Numele original al hărții este "Harta teatrului de război din Europa din anii 1828-1829" în rusa "Карта театра войны в Европе 1828 и 1829" (Karta teatra vojny v Evrope 1828 i 1829). Despre Harta a se vedea Constantin C. Giurescu: *„Principatele Române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835”*, București, 1957, care o și valorifică plenar ca informație, după ce geograful G. Vâslan o descoperise la Berlin

⁴⁰ Titlul hărții este *Charta României Meridionale* și conține 112 de foi; a avut la bază Ridicarea topografică austriacă dintre 1855 și 1859 – care a servit ca bază acestei hărți – a fost ultima și cea mai detaliată dintre aceste ridicări străine. Harta a fost întocmită între realizarea unirii (1859) și obținerea independenței (1878) principatelor române. Această hartă a fost prima hartă topografică – într-o anumită măsură – proprie. În urma acestei ridicări s-a format institutul topografic român.

numeroase informații statistice, deosebit de interesante și de valoroase pentru istoria modernă a țării noastre⁴¹. Este menționat doar satul **Rași**⁴².

General Karte des Fürstenthums Walachei, ausgeführt und herausgegeben durch das K.K.militärisch geografische Institut im Jahre 1867: sunt menționate satul **Roșu**, **cătunul La Ștefan**, **(Pădurea) Călugărului**.

(<http://www.charta1864.ro/essay.html>)

Harta Terri Romănesci, după reducția originală din harta ce mare ridicată de Corpul de Geniu Geografic Austriac cu numirile corectate prin Ministeru din Intru București: sunt menționate satul **Roșu**, **cătunul La Ștefan**, **(Pădurea) Călugărului**.

*Harta austriacă de la 1910*⁴³ notează **satul Sălcioara** și în imediata vecinătate cătunul **Cărăușul** (la sud). Spre vest de Sălcioara apar apar punctele **Eforiei**, **Crăsani** și **Mazili**. Sunt notate, spre N – satul Copuzul și NE, pe aceeași linie cu Copuzul satul **Rași**.

*Harta militară rusească*⁴⁴ notează ambele sate, **Sălcioara** și **Rași**, unul de plan dreptunghiular de o parte și de alta a drumului, celalalt sub forma de patrat (**Salcioara**); în imediata vecinătate a satului Sălcioara apare – tot de forma pătrată satucul **Dibești**; în vecinătatea satului Rasi apare desenat **kurganul Rași**. La NE de satul Sălcioara este desenat **les. Calugareasca**.

*Planurile directe de tragere*⁴⁵ menționează localitatea **Sălcioara**, satul **Dibești**, denumirea cursului de apă care trece prin Sălcioara – Valea Sălcioarei, Armanul Crăsani Eforiei, Armanul Crăsani Mazili, Pădurea Călugărului; satul Rași este poziționat pe malul Ialomiței. Nu exista satul Rași Noi.

⁴¹ Hărțile, pline de detalii, prezentau: drumurile naționale și cele locale, limitele plășilor, numărul familiilor fiecărei comune, mănăstirile, liniile telegrafice, oficiile poștale, pichetele de grăniceri dunărene și cele de munte, punctele de trecere peste graniță, locurile unde au avut loc bătălii, punctele arheologice; fiecare hartă avea o statistică, care cuprindea numărul: orașelor districtului, comunelor, ocoalelor sau plășilor, stațiilor de telegraf și a celor poștale, pichetelor, mănăstirilor, pogoanelor (cultivate și necultivate), proprietarilor, arendașilor precum și populația districtului respectiv. Pe hartă sunt marcate: legenda, scara, stema districtului, numele editorului și gravurului, dar și personalitatea căreia îi era dedicată harta respectivă.

Papazoglu a început realizarea *Atlasului geografic și statistic al României* în anul 1863, plecând de la ideea că toate cancelariile autorităților urbane și rurale, toate școlile orașelor și comunelor, toate detașamentele militare să aibă harta țării, nu numai pe cea generală (pe care o publicase în anul 1859) dar și pe cea a districtului în care se aflau. Cele 32 de hărți s-au tipărit în câte 500 de exemplare. Fiecarui district i-au fost repartizate câte 400 de exemplare; s-au oprit câte 100 de exemplare care au fost unite în cadrul atlasului de față.

⁴² A se vedea și Ștefan Grigorescu, *Județul Ialomița la mijlocul secolului al XIX-lea. După Harta maiorului Pappasoglu*, Helis, anul III, nr. 1 (21), ianuarie 2015, p. 20.

⁴³ Cu date ridicate în 1905 (<http://geo-spatial.org/harti/>)

⁴⁴ <http://geo-spatial.org/harti/>; harta ruseasca 1: 100.000

⁴⁵ <http://geo-spatial.org/harti/>

CAPITOLUL IV

MONUMENTE ISTORICE ȘI SITURI ARHEOLOGICE DE PE TERITORIUL COMUNEI

Pe teritoriul comunei nu există nici un monument istoric înregistrat în Lista Monumentelor Istorice și niciun sit arheologic înregistrat în Repertoriul Arheologic Național sau în vreo altă documentație publicată (studii de specialitate, cronici, PUG).

De altfel, comuna nu a prezentat interes pentru cercetarea arheologică, așa cum ne arată și Adresa primită de la Muzeul Ialomița.

În urma deplasărilor pe teren și a observațiilor izvoarelor cartografice au fost identificate trei movile care formează un posibil aliniament. Lipsa oricărui material arheologic în preajma acestora face imposibilă datarea/atribuirea lor unei epoci istorice.

Coordonate Stereo70 movile⁴⁶

Movila 1 (cunoscută sub numele de Pământul Roșu)
655611.818690161, 345539.950811484

Movila 2 (Movila Timpului)
653425.349347027, 342788.162575758

Movila 3 (Movila Rași)
653302.823570639, 339784.212518053

Din datele culese în teren – discuții cu locuitori – se pare că în zona satului Rașii Vechi, azi dezafectat, au fost descoperite fragmente ceramice. Dat fiind că documentarea s-a realizat în perioada decembrie 2017-februarie 2018 nu am putut ajunge să verificăm în teren datele respective. Verificarea se va realiza în momentul în care timpul va permite deplasarea pe teren.

Dintre construcțiile cu valoare culturală/memorială din comună sunt de amintit:

1. **Bisericile din satul Rașii Vechi, Rașii Noi și Sălcioara;**
2. **Școala veche din satul Rași**, construită în perioada interbelică, astăzi abandonată⁴⁷;
3. **Crucile de piatră situate în pădurea Călugărului.**

⁴⁶ Punctele au fost luate la mijlocul movilei, dat fiind că nu s-a putut intra pe teren. Denumirile alternative apar în *Harta Szatmary, 1864*.

⁴⁷ A se vedea mai sus.

4. Monumente ale eroilor

1A. Biserica Sfânta Cuvioasă Parascheva – Rașii Vechi⁴⁸

Cea mai veche biserică de zid din comună, cea din satul Rașii Vechi, cu hramul Sfânta Parascheva, a fost construită în 1827 și reparată în 1872 și 1896; în lucrarea dedicată celor 10 ani ai Episcopiei Constanța, construcția bisericii din Rașii Vechi este datată la 1859. 1859, iar casa de rugăciuni în 1933. Din unele informații rezultă că aceasta a fost dărâmată după mutarea satului. Situația se va verifica la fața locului tunci cand timpul va permite.

1B. Capela-Biserica parohială din Rași.

În satul Rași (Rașii Noi) a fost ridicată, în 1933 o capela din paiantă ca urmare a mutării gospodăriilor din vechea vatră a satului, care era pe malul drept al râului Ialomița, pe actuala vatră a satului, din cauza inundațiilor; și a reprezentat un locaș de cult provizoriu; în contextul în care nu sunt suficiente fonduri pentru finalizarea bisericii noi, în 1959 se ridică, pe locul capelei o biserică de dimensiuni modeste care a rămas până în 1981 nepictată, așa cum menționează pisania acesteia: „Această sfântă și dumnezeiască biserică cu hramul Sf. Cuv. Parascheva a fost zidită pe locul unei vechi capele în anul 1959 de obștea satului Rași. Pictura s-a executat în anii 1979-1981 de către pictorul Petre Alexandru din București în timpul P.F. Părinte Patriarh Justin Moiescu, paroh fiind p.c. pr. Zota Marian, din contribuția enoriașilor. Restaurarea s-a făcut în anul 2000 de către același pictor P. Alexandru”.

Biserica a fost sfințită în anul 1983 de Preafericitul Justin. După repictare, biserica a fost resfințită în ziua de 14 octombrie 2001 de către Preasfințitul Părinte Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor.

Biserica are forma de navă, cu două turle, una situată deasupra pronaosului, iar cealaltă deasupra naosului. Lungimea este de 20 m, lățimea de 8 m și înălțimea de 10 m. Pronaosul este dreptunghiular, având înălțimea mai mică decât a naosului. Legătura cu naosul se face printr-o porțiune deschisă, nefiind separată de uși. Naosul are formă dreptunghiulară. Aproape de altar există o calotă sferică pe pandantivi, peste care se ridică o turlă poligonală. Altarul este semicircular la interior și poligonal la exterior, acoperit de o calotă sferică. În anul 1978 a fost construită o clopotniță din cărămidă, acoperită cu tablă și dotată cu două clopote, dintre care cel mare are greutatea de 400 kg.

1C. Biserica Nouă din Rași

⁴⁸ Datele privind bisericile din Rasi au fost preluate după: lacasuriortodoxe.sf-esc.ro/protopopiatul-lehliu/362-rasi.html

Piatra de temelie a bisericii a fost pusă în 1958, aceasta – biserica – fiind gândită ca una de mari dimensiuni; din motive necunoscute construcția stagnează, timp în care, în 1959 începe construcția bisericii parohiale azi în funcție⁴⁹. În prezent, construcția este abandonată.

1D. Biserica din Sălcioara⁵⁰ - Biserica cu Hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Sfinții Cuvioși Mucenici uciși la Mănăstirea Sfântul Sava cel Sfințit

De la înființarea satului și până în 1932 satul a aparținut de biserica din Copuzu. Inițiativa construirii sfântului locaș a fost luată încă din anul 1920, dar construcția noului locaș a început în toamna anului 1931 fiind finalizată în anul 1943 când a fost și sfințită; în 1971 se construiește clopotnița din cărămidă care o înlocuiește pe cea de lemn. După realizarea picturii, în 1972 biserica a fost resfințită. În timp biserica suferă noi intervenții și consolidări, între altele este repictată și resfințită în anul 2000. Pisania bisericii consemnează mare parte dintre aceste lucrări. În 2010 biserica a primit un al doilea hram ca urmare a primirii, din partea Mănăstirii Pasărea, a Sfintelor moaște ale Sfinților Mucenici de la Mănăstirea Sfântul Sava cel Sfințit.

Biserica este construită în stil bizantin, cu o lungime de 26,50 m, lățimea de 12 m în abside și 7 m în pronaos, având suprafața de 180 mp, are baza în formă de cruce cu temelie și ziduri din cărămidă presată. Înălțimea în turla mare, până la Pantocrator este de 21 m. Acoperișul din căpriori și șarpantă de brad este învelit cu tablă, având trei turla, două mici hexagonale deasupra pronaosului și cea mare, hexagonală, deasupra naosului, pe fiecare existând cruce metalică. În interior, pridvorul pătrat este închis cu sticlă și pictat. La intrarea în pronaos, se află cafasul

⁴⁹ La 15 aprilie 1972, Protopopiatul comunica Parohiei Rași că Arhiepiscopia Bucureștilor ținând seama de hotărârea Adunării parohiale, a aprobat să nu se mai picteze biserica existentă, până ce se va termina construcția bisericii noi (Ibidem, f. 28). La 14 iulie 1972, răspunzând ordinului venit de la Arhiepiscopia Bucureștilor – Sectorul Economic II, cu privire la bisericile în construcție, Protopopiatul Călărași comunica faptul că Parohia Rași are două biserici: Una nouă, ale cărei ziduri sunt ridicate până la centura de sub acoperiș, de circa 5 ½ m, pentru a cărei continuare nu are nici un fel de material la care lucrările au stagnat din 1958, iar alta, în care se slujește, în stare foarte bună, în interior nefiind pictată, având deviz întocmit și licitație adjudecată. Lucrările de pictură nu s-au executat, pentru că unii dintre enoriași s-au opus, pe considerentul că vor să continue construcția bisericii noi.

Protopopul considera că pentru rezolvarea situației și liniștirea tuturor spiritelor era necesar să se întocmească formalitățile necesare și să se intervină pentru obținerea.

Un an mai târziu, la 3 septembrie 1973, Protopopiatul Călărași transmitea Arhiepiscopiei Bucureștilor raportul Parohiei Rași, prin care solicita aprobarea începerii lucrărilor de pictură de la biserica parohială, lucrări oprite prin ordinul 3562/1971 al Sf. Arhiepiscopiei, Sectorul Cultural, pe considerentul că cetățenii satului – câțiva – ar fi dorit continuarea bisericii noi, ale cărei ziduri sunt ridicate până la centura de sub acoperiș, în care scop au întocmit documentația și au solicitat autorizația de lucrări. Pentru că de la Consiliul Popular al județului Ialomița se comunicase că nu poate emite o asemenea autorizație, protopopul era de părere a se aproba începerea lucrărilor de pictură din nou la biserica parohială existentă, care se găsește în stare foarte bună (Ibidem, dos. 20/1973, f. 47).

⁵⁰ <http://lacasuriortodoxe.sf-esc.ro/protopopiatul-lehliu/364-salcioara.html>

închis, iar în lateral două spații de depozitare închise. Pronaosul se prelungește până la abside cu tavan semicircular, iar pe peretele dinspre vest se află pisană.

Deasupra naosului, turla mare și absidele creează senzația de spațiu. Naosul este despărțit de Sfântul Altar de o catapeteasmă nouă, sculptată în lemn de stejar, în formă de armonică, executată de meșteri din orașul Mizil.

Altarul, în formă semicirculară are Sfânta Masă turnată în beton și proscomidiar, zidit în arcadă în partea de nord.

3. Crucile de piatră din Pădurea Călugărească/Odaia Călugărului

3A. Crucea mare de piatră: tradiția pune această cruce în legătură cu o mănăstire ai cărei călugări au fost omorâți de către turci, în urmă cu peste 200 de ani. Cert este că în zonă se află trei cruci, una la capătul pădurii, cum se accede din satul Sălcioara – o cruce cu căciulă așezată în preajma unei fântâni cu cumpănă.

Crucea, așezată pe un soclu care poartă el însuși o inscripție cu text slavon; are înălțimea de peste 3 m; crucea se dezvoltă pe înălțime, brațele laterale fiind de dimensiuni reduse. Crucea prezintă pe față patru medalioane cu monograme christice; deasupra poartă anul edificării – posibil 1831 (lectura este îngreunată de starea de conservare a pietrei); a avut și căciulă, dar a fost demontată și parțial distrusă de locuitori. Crucea este amplasată în partea opusă a pădurii prin raportare la Casa pădurarului.

Potrivit documentelor de epocă⁵¹ mosia Copuzu a devenit proprietate a Mănăstirii Caldarușani. Călugării de la această mănăstire au construit pe moșie un schit de lemn despre care face mărturie o uriașă cruce de lemn, din 1834, ridicată în „cinstea arhimandriților” și păstrată astăzi sub foișorul clopotniței; biserica de lemn a fost înlocuită cu una de zid (ridicată între 1848 și 1856), având hramul Înălțarea Domnului, de către călugării schitului Călugăreasca sau „Odaia Călugărului”. După secularizare a devenit biserica parohială, iar mosia sa a trecut în proprietatea statului. Biserica de zid se păstrează astăzi în cimitirul satului Copuzu.

Până după anul 1900, mosia era cunoscută sub numele de Copuzu-Odaia Calugarului.

3B. O altă cruce – de mai mici dimensiuni, cu căciulă, se află în fața Casei pădurarului. Aceasta este în parte îngropată, motiv pentru care nu sunt lizibile ultimele rânduri. Pe căciulă și în partea de sus a crucii e scris anul 1876 (?). Pe fața principală a crucii e săpată o cruce cu brațe cu brațele trilobate, cu decor la colțuri. Limba inscripției e slavona.

A se vedea în acest sens Șt. Grigorescu, *Biserica din Copuzu*, <https://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/mitropolia-munteniei-dobrogei/biserica-copuzu-68173.html>

3C. A treia **cruce** – datată, după maniera de realizare și reprezentare, în aceeași perioadă se află în vecinătatea unei fântâni, la marginea pădurii cum se vine dinspre sat.

4. Monumente ale eroilor:

4A. Monumentul eroilor din sat Sălcioara

Monumentul, așezat în colțul dinspre intersecția ce marchează centrul satului (biserica, magazin, primărie, școală) cu vedere la stradă, astăzi obturată de construcția gardului ce înconjoară biserica, a fost ridicat în 1980 prin grija preotului satului, a familiei Cristea și a enoriașilor .

Monumentul este constituit dintr-un soclu de beton și piatră așezat pe un postament constituit din două plăci din beton așezate una peste alta în trepte. Pe postament este așezată o cruce de marmură cu brațele libere terminate trilobat ce poartă pe ambele fețe inscripția "În conștea eroilor".

Pe partea dinspre stradă are o placă de marmură pe care sunt înscrise numele eroilor satului, în ordine alfabetică, fără a se preciza la care dintre războaie se face referire.

4.B. Monumentul eroilor din satul Rași

A fost ridicat în anul 2006 de Primăria Comunei cu parcurgerea etapelor legale de autorizare, motiv pentru care este înscris în Lista monumentelor de for public a județului Ialomița. Este amplasat în centrul satului, în vecinătatea școlii și a bisericii parohiale, într-un scuar, ceea ce îi creează un spațiu de respirație și, totodată de vizibilitate, date fiind și dimensiunile acestuia. Ideea monumentului e una deosebită: pe un pedestal circular cu trei trepte constructive și scări de acces frontală este așezat un postament prismatic care poartă un obelisc cu partea superioară teșită – ambele elemente din marmură neagră, peste care este peste care se înalță o cruce din marmură albă. Intraga compoziție este înscrisă într=alta ce sugerează o lumânare aprinsă Pe față principală a postamentului se află o placă cu dedicația constructivă, iar pe obelisc o alta, tot din marmură albă ce poartă numele eroilor căzuți în primul război mondial.

CAPITOLUL VI

EVOLUȚIA ETNO-ARHITECTURALĂ A TERITORIULUI COMUNEI SALCIOARA

Habitatul rural presupune prezența unor componente de natură umană și teritorială. Cele trei componente ale acestuia sunt:

1. Vatra, reprezentată de intravilan, aceasta delimitând gospodăriile cu locuințe și construcții aferente.
2. Moșia (țarina, hotarul) reprezentată de locul de muncă al locuitorilor, terenurile agricole pe care aceștia își desfășoară activitatea.
3. Populația.

Satul reprezintă un spațiu geografic cu o anumită delimitare teritorială în care apar structuri economice diferite determinate de activitatea productivă a comunităților umane în corelație cu condițiile fizico-geografice.

De-a lungul existenței sale, satul s-a dovedit a fi o realitate socială care a contribuit din plin la transformarea mediului geografic îmbogățind patrimoniul civilizației naționale și universale. Ca element permanent, sedentar și de continuitate, satului i-a fost caracteristică dintotdeauna o anumită filozofie definită prin prezența unei vetre bine intuite în care se concentrează locuințele și dependențele localităților și moșia pe care se desfășoară activitățile productive de bază ale populației.

Orice așezare rurală trebuie privită ca rezultat a următorilor factori:

1. Factorii naturali: relief, altitudine, climat, ape, sol.
2. Factorii geo-economiци care imprimă o anumită formă și structură satului.
3. Factorii istorici care intervin adeseori direct sau indirect asupra genezei permanentizării și concentrării populației în mediul rural; pot contribui la dispariția sau la schimbări în vatra satelor.
4. Factorii administrativi și politici: configurația și poziția așezărilor rurale au fost influențate de legislație sau de măsuri administrativ-teritoriale.

Factorii de favorabilitate au oferit omului posibilitatea practicării unei activități permanente și adaptarea activă la un anumit mod de viață corespunzător îndeletnicirilor practicate, în cazul comunei Sălcioara fiind vorba de îndeletniciri :

- agricole ;
- pastorale.

Apariția satelor este legată de favorabilitatea cadrului natural. Intuirea favorabilității multiple a mediului geografic s-a realizat treptat în procesul adaptării active a omului în cadrul orizontului geografic specific.

Elementele de favorabilitate sau de restrictivitate sociale se regăsesc în structurile rurale.

Apa a influențat apariția și dezvoltarea formelor de așezare rurală deoarece acesta asigură supraviețuirea, calea de transport și energia necesară comunității. În cazul nostru situarea comunei pe malul drept al râului Ialomița a fost benefică într-o primă etapă a constituirii comunităților ce compun comuna: atât satul Copuzu de unde provin "coloniștii" de la Sălcioara, cât și satul Rașii Vechi sunt situate în imediata vecinătate a râului Ialomița.

Același factor – apa – a determinat apoi mutarea vetrei satului într-o zonă mai protejată de inundații (satul Rașii Noi), cu acces totuși la sursa de apă.

Anumite evenimente istorice au generat, fie amplasarea satelor într-o anumită zonă, fie restructurarea vetrei.

Așezarea, în formă organizată a locuitorilor satului Copuzu pe moșia Sălcioara prin acordarea unor loturi standard de casă și agricole, respectiv, strămutarea vetrei satului Rașii Vechi pe teritoriul satului Rașii Noi în perioada întreblică – au determinat o unume standardizare cu reguli precise ab origine.

Activitățile economice pot influența amplasarea unor vetre de sat, iar practicarea îndelungată a unor activități specifice a impus denumirea unor sate – a se vedea în acest sens denumirea alternativă, Cărăuși, a satului Rașii de Jos. Însuși numele satului Rași vine să ateste un anume eveniment istorico-social, anume ștergerea datoriilor / obligațiilor locuitorilor satului față de moșier/stat.

Factorii sociali au influențat marimea demografică și puterea economică a așezării respective.

Anumite evenimente sociale de mare anvergură, așa cum sunt: transhumanța, nomadismul și roirile familiale, au avut implicații majore în procesele de apariție, localizare și dezvoltare a așezărilor rurale, așa cum am văzut că s-a întâmplat în cazul ambelor sate ale comunei.

Organizarea teritorială a habitatului uman are o mare semnificație pentru practica sistematizării, modernizării și remodelării rurale și urbane. Indiferent de epocă, între așezare (locuință) și mediu a existat o legătură complexă. Pentru a răspunde cerințelor particulare ale genului său de viață, omul și-a creat un anumit mod de așezare, un anumit tip de habitat care se deosebește de altele prin anumite caracteristici deduse din condițiile de spațiu și timp. Într-o regiune s-au dezvoltat așezări aglomerate sau adunate cu case strâns unite între ele, iar în alta așezări dispersate, risipite cu casele dispuse într-un teritoriu mai mult sau mai puțin "liber" cu poziții independente față de drumurile de acces. Potrivit fazelor de dezvoltare, unele dintre aceste așezări pot fi alungite în lungul drumurilor – cum este cazul satului Rași (Rașii Noi), pe una sau pe ambele părți ale râurilor. Se pot distinge, de asemenea, tipuri de habitat celular specific unor zone cu funcții de apărare dispuse în jurul unor locuri centrale dominate de o acropolă. Numeroase sunt tipurile de habitat în diverse forme geometrice care, în cele mai multe cazuri, sunt mărturii ale unei colonizări sistematice într-o regiune sau alta – a se vedea cazul satului Sălcioara. În luncile râurilor așezările pot fi puternic dispersate, cu case complet izolate în interiorul proprietății private sau sub formă de crânguri, mărturie a unui proces continuu de defrișare a pădurilor sau de disociere a marilor proprietari de pământ. Tipurile de habitat se diversifică continuu în funcție și de procesele social-economice. Fizionomia și structura vetrelor de sate exprimă raporturile sau efectele intercon condiționărilor dintre morfologia teritoriului și factorii economico-sociali dintr-o perioadă sau alta a istoriei lor. Astfel, structura vetrelor de sat, în multe cazuri, reflectă etapele evoluției lor de-a lungul timpului.

O primă încercare de analiză a structurii vetrei habitatului rural este realizată de către geograful francez Paul Vidal de la Blache, în 1921, distingând un **l'habitat aggloméré** și un **l'habitat dispersé**. Mai târziu, în anul 1927, Albert Demangeon a deosebit pentru Franța două tipuri: **satul adunat** și **satul risipit**. Primul tip are o structură în care gospodăriile sunt concentrate într-un spațiu restrâns (vatră) bine delimitat de moșie. Aglomerarea gospodăriilor în vatră, în cazul acestui tip de sat, este rezultatul unui complex de factori naturali și sociali-economi ci sau efortului comun de valorificare a resursei de apă, a regimului proprietății, îndesirea prin sporul natural. Ambele sate care formează în prezent comuna Sălcioara se înscriu acestui tip de habitat.

Structura adunată prezintă o textură de străzi regulate, geometrice sau o textură radiar-concentrică.

Satele adunate au gospodăriile concentrate în vatra satului ca rezultat al modului de utilizare a terenurilor sau necesității de a folosi în comun anumite surse de apă. Vatra este bine conturată și chiar delimitată față de moșie sau țarină, fiind adesea lipsită de vegetație interioară. Tipul de sat adunat poate avea o textură de străzi regulate, în tablă de șah sau neregulate. Ambele sate – Sălcioara și Rași – prezintă textură de străzi regulate, în primul caz forma satului înscriindu-se într-un pătrat, în cel de-al doilea într-un dreptunghi care se întinde pe o lungime de 2,5 km de-o parte și de alta a șoselei.

Surse de apă

Surse de apă. În peisajul arhitecturii tradiționale a românilor apa a avut și are un rol de maximă însemnătate. Cele mai multe, cele mai mari și cele mai vechi așezări românești sunt situate pe malurile apelor curgătoare.

Românii au acordat și încă mai acordă o mare importanță fântânilor dată fiind credința populară că „cine a săpat o fântână va fi fericit și va avea suficientă apă în lumea de dincolo”⁵².

În viața satului aproape toate fântânile de utilitate comunitară erau săpate la răspântii de ulițe și drumuri, adică acolo unde aveau loc și „*opririle*” ritualice în drumul cu cel decedat spre cimitir. Aceasta, deoarece răspântia „Să faci fântână la răscruce, că-i loc de odihnă și e pomană pentru drumeți”⁵³. Le găsim în satele comunei Sălcioara la întările în sat, în câmp, la intersecții de drumuri dar și, adesea, „la stradă”, acolo unde gospodarul generos oferă posibilitatea de a bea apă și trecătorilor. Fântânile cu cumpene cu „ciuturi” ce se ridicau și coborau ușor în crăcana unui stâlp numit „furcă” mai pot fi văzute încă în comună. Găsim, deopotrivă, puțuri cu val și roată cu lanț sau cu scripeți. La toate fântânile ghizdurile sunt făcute din blocuri de piatră și sunt însoțite, cele din câmp, de jgheaburi pentru adăpatul animalelor. Rareori fântânile sunt acoperite cu învelitori în patru, două sau într-o apă, un capac tras deasupra ghizului asigură „blocarea” accesului în fântână. Întrucât săparea unui fântâni era o activitate de curaj și răspundere, dar și una ritualică, nefiind la îndemâna oricui – a se vedea în acest sens scurta descriere oferită de I. Godea⁵⁴ – când apa dintr-o fântână nu mai este potabilă, fântâna este părăsită dar nu distrusă.

Gospodăria tradițională

Gospodăria tradițională din comuna Sălcioara este o dovadă a relației dintre mediul natural și ocupațiile locuitorilor.

Gospodăria se înscrie în specificul celorlalte așezări românești din județ, făcând parte din tipologia gospodăriilor cu „curte închisă” de factură „agro-pastorală”.

Omul a utilizat o serie de materiale din natură (pământul, lemnul, piatra, nuielele, cărămida) pentru a-și construi gospodăria.

Elementul ordonator al gospodăriei este **casa**. Utilată cu obiecte necesare activităților cotidiene, casa își îndeplinește rostul său de adăpost, de loc al concentrării diverselor ocupații, de spațiu unde se plăsmuiesc originale creații, un spațiu de locuit și de regăsit.

⁵² Ioan Godea, *Apa și arhitectura de odinioară*, Editura de Vest, Timișoara, 2013, p. 20.

⁵³ E. Bernea, *Cadre ale gândirii populare românești*, Ed. Cartea Românească, 1985, București, p. 51-53.

⁵⁴ Ioan Godea, *Apa și arhitectura de odinioară*, Editura de Vest, Timișoara, 2013, p. 22.

Prin întregul ei, casa este, poate, expresia definitorie a modului de viață, a viziunii uneia sau alteia dintre comunități asupra spațiului de locuit și, nu în cele din urmă, expresia definitorie a spiritualității unui neam: „o casă oriunde ar fi ea, durează și depune neîncetat mărturie cu privire la mișcarea lentă a civilizațiilor, a culturilor încăpățânate să păstreze, să mențină, să repete”⁵⁵.

Exteriorul casei se subordonează, de asemenea, utilului, ansamblul gospodăresc fiind completat de gard și de poartă, cât și de construcții cu destinații precise în adăpostirea roadelor muncii.

Ansamblul gospodăresc, completat de construcțiile anexe, cu caracter economic, și de împrejurimi (gard, poartă) amplifică relația funcțional-estetic, înțelegând prin această din urmă valență atât echilibrul fiecărei construcții, ordinea dispunerii acestora, cât și frumusețea elementelor decorative ale locuinței sau măiestria realizării împrejurimilor. În acest sens, evident se poate aborda și problema esteticii habitatului.

Arhitectura caselor din comuna Salcioara, ca de altfel arhitectura din întreaga zonă, evidențiază existența relațiilor de interdependență în raporturile volumetrice dintre prispă, acoperiș și aplecătoare ale casei joase, dar și în elevația casei cu temelie înaltă a cărei structură echilibrată între soclu, pridvor și pereți „mărturisește” despre aplicarea unor reguli arhitectonice bine cunoscute și ingenios aplicate.

„Arhitectura zonei este din nuiiele împletite, alcătuind un coș imens, cât ține planul casei, fixat pe furci de salcâm îngropate în pământ sau din paiantă, lipitură groasă de pământ în bulgări amestecați cu paie sau pleavă pe un schelet simplu sau dublu de șipci bătute pe „rostele” (stâlpi) de salcâm su pe „popici” scurți de lemn îngropați în pământ, din chirpici uscați la soare, în tehnica pământului bătut și din cărămidă” – astfel este prezentată, sintetic arhitectura tradițională din zona Bărăganului la cap. tehnici și materiale de construcție de către specialiștii C. Pătrașcu și A. Moldoveanu⁵⁶.

La materialele de construcție se adaugă părțile superioare ale casei, respectiv, planșeele executate din grinzi de lemn cioplite peste care se bat scânduri, deasupra așternându-se un strat de ceamur. Tavanul se lasă cu grinzile și scândurile aparente și se spoiește cu lut, fie vărut, fie păstrându-se culoarea naturală a lutului. Învelitoarea acoperișului „în rotund” utiliza în trecut paie, trestia, papura, snopi de cânepă sau stânjeni de porumb. Trestia, papura și stânjenii de porumb sunt și astăzi utilizați la acoperiș dar numai la construcții anexe (cotețe, grajduri, umbrare, latrine).

⁵⁵ F. Braudel, *Structurile cotidianului*, București, Ed. Meridiane, 1984, p. 7.

⁵⁶ Constantin Pătrașcu, Ala Moldoveanu, *Aspecte privind arhitectura...*, p. 250.

Casa se așterne la sol, dezvoltată pe orizontală prin adăugarea "polăților" și aplecătoarelor de sub prelungirile acoperișului, pe laturile înguste sau în spatele casei, mărindu-se spațiul locuibil. Locuința este de tipul cu casa joasă, numai cu parter, determinată de condițiile climatice. În zonă s-a folosit și locuința semi-îngropată – bordeiul.

Poziția casei în cadrul curții și în raport cu drumul diferă de la o gospodărie la alta. În cele mai dese cazuri este orientată cu fața spre sud și spre apus. Locuința este dispusă, în general, cu spatele, spre nord. De aceea, apar situații când grajdul este situat în spatele casei (pentru a fi și el cu fața spre miazăzi). De obicei casele sunt situate și perpendicular pe stradă, cu „casa/camera/odaia de sus”, „casa/camera/odaia de la deal” sau „casa/camera/odaia curată” în dreptul acesteia (străzii). Întâlnim și case așezate cu fața la drum, uneori cu un spațiu între casă și gard destinat grădinii de flori sau de zarzavat. O altă situație este aceea în care casa are fațada principală spre drum, intrarea în locuință făcându-se imediat ce am pătruns în gospodărie. În general dezvoltarea caselor s-a făcut liniar prin adăugarea unei încăperi de-a lungul prispei. La casa dublă s-a ajuns prin prelungirea tindei în fund, unde s-au mai adăugat alte două camere.

Planimetria casei se înscrie în tradiția casei românești, deosebindu-se după distribuția interioară a încăperilor, astfel:

- Casa cu prispă și o cameră de locuit;
- Casa cu prispă, tindă și două camere.

La acestea se adaugă frecvent o polată ("polatră", "aplecătoare", "magazie"), care, fie se construiește odată cu casa, fie se ridică ulterior, așezându-se lateral sau la spatele casei sau lateral și la spate. Prisma are două sau trei laturi, aceasta ca măsură de adaptare împotriva crivățului. Un loc aparte revine tindei, prevăzută cu "ogeac" în fund, asigurând încălzirea camerelor prin sobe "oarbe", alimentate cu paie, coceni de porumb, tulpini de floarea soarelui.

Cotlonul oentru alimentat sobele oarbe se întâlnește și în polată, ajungându-se la concentrarea focurilor unei case în unul sau două puncte, iar casa, fără să încalce tipul liniar de casă-matcă își concentrează încăperile împrejurul focarelor. Polata îndeplinește în mai multe situații și funcția de bucătărie de vară.

Acareturile/construcțiile anexe sunt în așa fel dispuse încât împreună cu casa să închidă spațiul gospodăriei, rămânând în mijloc un spațiu destul de mare (cel aferent casei, mai mic, cel aferent construcțiilor gospodărești destinate animalelor, mult mai mare). În general, după cooperativizare, în absența animalelor, căruțelor și uneltelor agricole, spațiul oborului/curții s-a folosit pentru cultivarea zarzavaturilor, s-au plantat pomi fructiferi și vița de vie.

Intrarea în gospodărie se face printr-o poartă și/sau chiar două, o porțiță pentru intrarea pietonală prin curte spre casă și o poartă mai mare pentru intrarea cu căruța și animalele, în oborul vitelor.

În cadrul gospodăriilor din comuna Salcioara, pe lângă locuințe se întâlnesc următoarele anexe: grajdul, magazia pentru nutreț, porumbarul, bucătăria de iarnă, bucătăria de vară, saivanul, grajdul pentru boi și vaci, beciul, magazia și cotețul. Astăzi, la multe gospodării apare o construcție nouă: garajul.

Întâlnim și tipul de gospodărie în vinclu, cu curtea organizată în unghi. Casa este amplasată cu fațada principală la stradă, este prevăzută cu prispă pe ambele laturi lungi. Perpendicular pe axa casei se află, în continuare, un șopron, care face legătura cu restul construcțiilor economice: grajdul cu fânar deasupra, cotețele de porci și păsări.

Alt tip de gospodărie este cea care are construcțiile organizate pe două rânduri, care prezintă pe o linie casa, magazia, grajdul și cotețul de porci, pe latura opusă găsim bucătăria de vară (care, uneori preia și funcția de odaie de dormit pentru bătrâni), în continuare aflându-se hambarul și cotețul păsărilor⁵⁷.

Odată cu colectivizarea agriculturii, gospodăria țărănească a intrat în dezagregare, majoritatea acareturilor componente nemaivând utilizare. Unele au fost transformate pentru alte folosințe, altele au fost demolate în timp, lucru firesc având în vedere că localitățile comunei se află în permanentă schimbare/transformare. De asemenea, a avut loc și o migrație de la sat spre oraș, fie la studii, fie la muncă. Aceste deplasări definitive au drept consecință distrugerea unor gospodării tradiționale (care rămân părăsite și dispar în timp).

Pe fondul retrocedărilor de după '90 se observă un flux de deplasare a populației urbane (îndeosebi pensionari) către zonele rurale. Fenomenul este cunoscut în toată Europa de Vest și este numit de sociologi „contra-urbanizare”. Toate acestea aduc noi modificări peisajului rural.

Reîntorși la vechile case părintești, cei veniți încearcă să-și adapteze locuința de la țară unui confort sporit, beneficiind de următoarele avantaje oferite de: spațiul larg al vechii gospodării țărănești și procurarea pe plan local a materialelor de construcție care asigură structura casei⁵⁸.

Arhitectura locuinței

Arhitectura locuinței, dar și a celorlalte construcții din gospodărie, este condiționată de materiile prime folosite (lutul, piatra, lemnul, olana, ș.a.), dar și de condițiile de mediu (gerurile și căldurile mari) și nu în ultimul rând, de peisajul specific zonei subcarpatice în care se integrează armonios.

Arhitectura arealului, pe care îl avem în atenție, se integrează în ceea ce etnografii numesc arhitectura de deal și câmpie.

În ceea ce privește tehnicile de construcție întâlnim:

– tehnica construirii din birne lungi așezate orizontal,

⁵⁷ Constantin Pătrașcu, Ala Moldoveanu, *Aspecte privind arhitectura...*, p. 250-251.

⁵⁸ Constantin Pătrașcu, Ala Moldoveanu, *Aspecte privind arhitectura...*, p. 247-248.

– tehnica construirii din nuiele impletite și lipite cu lut, fixate într-un sistem de „furci” infipte în pământ. (tehnica „paiantă”)

– tehnica construcției în sistemul ceamurului sau al chirpicilor.

Tipologia casei din zona Salcioara se încadrează tipologiei generale realizate pentru spațiul românesc⁵⁹, o tipologie a caselor existente la români în mediul rural în perioada respectivă. Dintre acestea amintim tipurile întâlnite în S. Munteniei și în arealul la care se referă studiul:

1. *Case cu pereții în paiantă*, adică din bârne scurte și stâlpi verticali (zona de contact a dealurilor cu câmpia ;

2. *Case cu pereții din pământ*, mai mult din pământ bătut și mai puțin din chirpici (Basarabia, Podișul Moldovei, o parte a Dobrogei, Bărăganul, parte din Câmpia Română, parte din Podișul Transilvaniei, Câmpia de Vest și Banatul, inclusiv Banatul Sârbesc cu Voivodina);

3. *Casa de zidărie*, din piatră sau cărămidă, nu are un spațiu de răspândire precis delimitat. Acolo unde piatra era la îndemână se înțelege că sătenii au utilizat-o în construcția locuinței din vremuri străvechi.

În comuna Salcioara predomină, ca material de construcție, pământul și lemnul, elementele de decor fiind realizate în lemn prin creștături sau traforaj. În timp, casele tradiționale au suferit modificări atât în ceea ce privește acoperișul; astfel, în anii 1957-1960, majoritatea învelitorilor din draniță sau olană au fost schimbate cu țiglă sau tablă. În perioada contemporană locuințele diferă, prin plan și elevație, prin materialele și tehnicile de construcție, în raport de perioada construirii, de posibilitățile economice ale proprietarului. S-au adus mari modificări planului tradițional prin extinderea spațiului de locuit (după modelul urban), ceea ce a dus la aglomerarea spațiului din gospodărie. Sunt folosite materiale de construcție moderne atât pentru fundație cât și pentru pereți și învelitori.

Interiorul locuinței țărănești este bine împărțit, mobilierul, țesăturile, obiectele gospodărești sunt grupate după funcția pe care o au, utilitară sau decorativă: în încăpere se formează „colțuri”: „colțul patului”, „colțul vetrei”, fiecare cu piese și funcții bine stabilite.

„Explozia” demografică din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea – ce care a inclus curente de populație dinspre ambele versante ale Carpaților Meridionali, dreapta Dunării și Moldova, dirijate spre Bărăgan – conturează o „regiune societală compusă” (în sensul propus de Howard Odum), așadar un areal de contact, interferență și decal culturilor (nota 1). Fenomenul, sesizabil în întreaga cultură populară a satelor din câmpie, înregistrează răsfângeri și în domeniul creației artistice. Astfel, există corespondențe între funcționalitatea utilitar-pragmatică și spiritual-estetică a unor ștergare „îngenate” sau așternuturi de pat (chiar și scoarțe – e.g. cele cu ornamente dispuse în compartimente) din Ialomița și

⁵⁹ Ioan Godea *Arhitectura românească în epoca modernă 1700-1900...passim.*

Transilvania. Faptul este explicabil prin existența unui coridor cultural provocat de oierii trecători (în transhumanță) sau căruțași: Bihor, Alba, Mărginimea Sibiului, Făgăraș, Bran, Săcele spre Câmpia Bărașului și Dobrogea, de-a lungul căruia surprindem asemănări firești între multe dintre aspectele de cultură populară: instrumentar ocupațional, folclor muzical sau coregrafic, ȣesături de casă etc.

RECOMANDĂRI:

1. interzicerea arăturilor pe cele trei movile, respectiv, orice intervenție care ar putea afecta solul fără descărcare de sarcină arheologică.
2. Conservarea Bisericii din satul Rașii Vechi
3. Conservarea Școlii din satul Rași, eventual refuncționalizarea acesteia prin transformare într-un punct cu funcții culturale
4. Conservarea ruinelor Bisericii din satul Rași (Rașii Noi), prin integrarea acestora într-un parc.
5. Conservarea casei specifice zonei

BIBLIOGRAFIE

[^] „Comuna Rași în Anuarul Socec al României-mari”. Biblioteca Congresului SUA, p. 378.

Enciclopedia României, II. Țara Românească (coord. D. Gusti), București, 1938.

Indicatorul localităților din România. Datele recensământului general dn 6 Aprilie 1941, Institutul statistic, 1943,

„Legea nr. 2/1968”. Monitorul juridic.ro.
<http://www.monitoruljuridic.ro/act/lege-nr-2-din-16-februarie-1968-republicata-privind-organizarea-administrativa-a-teritoriului-republicii-socialiste-romania-emitent-marea-adunare-nationala-46045.html>

Recensământul Populației și al Locuințelor 2002 - populația unităților administrative pe etnie, Kulturális Innovációs Alapítvány (KIA.hu - Fundația Culturală pentru Inovație).

Rezultatele finale ale Recensământului din 2011: „Tab8. Populația stabilă după etnie – județe, municipii, orașe, comune, Institutul Național de Statistică din România. iulie 2013.

Rezultatele finale ale Recensământului din 2011: „Tab13. Populația stabilă după religie – județe, municipii, orașe, comune”. Institutul Național de Statistică din România. iulie 2013.

Tablou de regruparea comunelor rurale întocmit conform legii privind modificarea unor dispozițiuni din legea pentru organizarea administrațiunii locale, Monitorul oficial și imprimeriile statului (161): 77,80. 15 iulie 1931.

E. Bernea, *Cadre ale gândirii populare românești*, București, Ed. Cartea Românească, 1985.

F. Braudel, *Structurile cotidianului*, București, Ed. Meridiane, 1984.

Răzvan Ciucă, *Covoare țărănești din Câmpia Bărăganului – motive și simboluri*, Ialomița IV, Studii și cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, 2003-2004, p.479-494.

Emilia Corbu, *Habitatul medieval ialomițean în lumina primelor atestări documentare (I)*, Ialomița III, Studii și comunicări de istorie, arheologie, etnografie, 2000, p. 140-174.

Emilia Corbu, *Habitatul medieval ialomițean în lumina priimelor atestări documentare (II)*, Ialomița IV, Studii și cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, 2003-2004, p. 379-404.

Sorin Geangu, *Dicționarului Geografic al Județului Ialomița*, Editura Enciclopedică, București, 1997.

Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeiul hărții ruse din 1835*, București, 1957, Anexa, p. 269-272.

I. Godea, *Arhitectura românească în epoca modernă 1700-1900*, Oradea, Ed. Primus, 2012.

I. Godea, *Apa și arhitectura de odinioară*, Editura de Vest, Timișoara, 2013.

Ștefan Grigorescu, *Asupra toponimiei medievale ialomițene* (II), *Helis*, an I, nr 2, iunie 2003, Slobozia, p. 18.

Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița. Până la domnia lui Constantin Brâncoveanu* (I), *Helis*, an VI, nr. 3 (59), martie 2008, p. 3-4.

Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă: I Organizarea administrativ-teritorială a județului Ialomița în secolul al XVIII-lea*, *Helis*, an VI, nr. 9 (65), 2008, p. 16.

Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă (Așezările. Organizarea administrativ-teritorială)*, *Helis*, an VII, nr. 2 (70), feb. 2009, p. 16.

Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă (Așezările. Organizarea administrativ-teritorială)*, *Helis*, an VII, nr. 3 (71), martie 2009, p. 13.

Ștefan Grigorescu, *Andrășeștii. Privire istorică*, *Helis*, an VII, nr. 3 (71), martie 2009, p. 20.

Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă (Așezările. Organizarea administrativ-teritorială)*, *Helis*, an VII, nr. 4 (72), aprilie 2009, p. 13.

Ștefan Grigorescu, *Evoluția județului Ialomița în perioada fanariotă (Așezările. Organizarea administrativ-teritorială)*, *Helis*, an VII, nr. 5 (73), mai 2009, p. 13.

Ștefan Grigorescu, *Județul Ialomița la mijlocul secolului al XIX-lea. După Harta maiorului Pappasoglu*, *Helis*, anul III, nr. 1 (21), ianuarie 2015, p. 20.

George Ioan Lahovary (și General C. I. Brătianu, Grigore G. Tocilescu), *Marele Dicționar Geografic al României alcătuit și prelucrat după dicționarele parțiale pe județe*, București, Stab. Grafic J. V. Socecu, 1902.

Constantin Pătrașcu, Ala Moldoveanu, *Aspecte privind arhitectura rurală din Bărăgan*, Ialomița III, Studii și comunicări de istorie, arheologie, etnografie, 2000, p. 247-260.

C. Stan, O. Bogdan, *Județul Ialomița*, București, 1971.

Aureliu V. Ursescu, *Anuarul județului Ialomița pe 1906*, Călărași, 1906.

G. Vâslan, *Faze în popularea țărilor românești (cu prilejul unei hărți statistice vechi, descoperite în ultimul timp)*, *Buletinul Societății Regale Române de Geografie*, an XXXII, 1,2, 1912, p. 201-226.

LISTA ILUSTRATIILOR

Planșa 1. Harta României cu marcarea județului Ialomița/ Harta județului Ialomița cu marcarea comunei Sălcioara

Planșa 2. Comuna Sălcioara - diverse planuri

Planșa 3. Sălcioara: ortofotoplan cu marcarea movilelor

Planșa 4. Sălcioara: marcarea movilelor

Planșa 5. Sălcioara: marcarea movilelor pe planul topo

Planșa 6. Biserica 2 (neterminată) din Rași

Planșa 7. Biserica parohială din Rași

Planșa 8. Biserica parohială din Sălcioara

Planșa 9. Școala veche din Rași vs Școala nouă

Planșa 10. Monumentul eroilor din Sălcioara

Planșa 11. Monumentul eroilor, Rasi

Planșa 12. Arhitectura rurala specifica satului Rasi

Planșa 13. Arhitectura traditionala in satul Sălcioara

Planșa 14. Fantani in satele Rasi, Sălcioara

Planșa 15. Aspecte generale sat Sălcioara

Harta 1. Harta Szatmary, 1864 (<http://www.charta1864.ro/essay.html> - Szathmári's Map of Southern Romania (1864)

Harta 2. Harta 1867

Harta 3. Harta Terri Romănesci

Harta 4. Die Walachei (kartograficky dokument), cca 1830-1890]

Harta 5. Charta României Meridionale – 1864

Harta 6. Harta austriaca 1910 (<http://geo-spatial.org/harti/>)

Harta 7. Harta militară rusească

Harti 8-9: Planurile directe de tragere - Sălcioara și Rasi